

ВІСНИК ЖЕСЕКАЛЬД

- VISNYK
 Свобода народам!
 Свобода людині!

Спільнота - політичний міжнародний

ЗМІСТ

** — Джан Фостер Доллес	1
Е. М. — Листи до любезних земляків	2
Жнець — Звідусіль	3
Степан Галамай — Небезпека втечі від ідей	5
I. Хорольський — „Стаття” про малоросізацію	7
Іван Безуглов — Донське Козацтво	10
А. Орликовський — Тибет — випадкова база Китаю	14
Улас Самчук — Операція Батутін	15
Іван Ірлявський — Монастир	18
Микола Бутович — Кадетський корпус	19
Ікер — Про так званих „чортенят”	22
М. Щербак — Княгиня Ольга	23
Я. Г. — З-за грат	23
А. Карай-Дубина — З соціалістичного побуту на Україні	24
I. Вовчук — То не критика	27
I. Б. — Оселя СУМА в Елленвіл	29
О. Соколишн — Перед IV-им Конгресом СУСТА	29
** — Звернення до політичних мужів ЗДА	30
Вадим Лесич — Вірші іронічні, сатиричні і комічні	31
Е. М. — Що їх найбільше пече	32

ОРГАНІЗАЦІЯ
 ОВОРОНИ
 ЧОТИРЬОХ
 СВОБІД
 УКРАЇНИ

**У 30-РІЧЧЯ ОУН ОРГАНІЗАЦІЇ ВІЗВОЛЬНОГО ФРОНТУ КАНАДИ І АМЕРИКИ
ВЛАШТОВУЮТЬ 4, 5 і 6 ЛИПНЯ У ТОРОНТО, ПЛОЩА CANADIAN NATIONAL EXHIBITION
10-ту ЗУСТРІЧ-ЗДВИГ УКРАЇНЦІВ КАНАДИ І АМЕРИКИ
ДЛЯ ВІДЗНАЧЕННЯ 250-РІЧЧЯ ВЕЛИКОГО ГЕТЬМАНА ІВАНА МАЗЕПИ
ТА 300-РІЧЧЯ ПЕРЕМОГИ УКРАЇНИ НАД МОСКВОЮ ПІД КОНОТОПОМ**

**ВИДАВНИЦТВО „ВІСНИК” МАС НА ПРОДАЖ
ТАКІ КНИЖКИ:**

Ціна в дол.

У. Самчук: Чого не гойть огонь. Роман. — 288 стор.	3.75
Е. Маланюк: Малоросійство, 36 стор.	0.50
Е. Маланюк: Остання весна — поезії, 104 стор.	1.50
А. Кияжинський: На дні ССРР, 232 стор.	2.75
М. Щербак: Вагаття — лірика, 64 стор.	0.75
Le Vasseur De Beauplan: "A Description of Ukraine" в книзі 3 мали України з XVII стол.	3.00
Правда про Росію — за Астольфом де Кюстіном опрадковав О. Мирчанський	2.00
Ф. Одрач: Щебетун — повість, 294 стор.	2.50
Л. Старицька-Черняхівська: Іван Мазепа, стор. 154	1.25
Л. Старицька-Черняхівська: Останній сніп, 44 сторінки	0.50
Д. Донцов: Підстави напої політики, 210 стор., тверда оправа	2.75
Д. Донцов: Підстави напої політики, 210 стор., м'яка оправа	2.25
М. Чировський: The economic factors in the growth of Russia, тв. оправа, 178 стор.	3.75
Е. Маланюк: До проблеми большевизму, 82 стор.	1.00

ВИДАННЯ МИNUЛИХ РОКІВ З ОПУСТОМ:

♦ Історія Русів, 346 стор., тв. оправа	8.00
м'яка оправа	2.50
Д. Донцов: Правда прадідів великих, 95 стор.	0.50
Д. Донцов: Поетка вогняних меж — Олена Теліга, 93 стор.	0.50
Проф. О. Оглоблин: Українсько-московська угоди 1654 р., 100 стор.	0.50
Проф. О. Оглоблин: Treaty of Pereyaslav, 100 стор.	0.50
Проф. О. Оглоблин: Хмельниччина і Українська державність, 24 стор.	0.25
Проф. В. Грипко: Пансловізм в советській історіографії і політиці, 37 стор.	0.25

Коли хочете вигідно і за приступну ціну відпочити серед соснових лісів, або на соняшній поляні — над чудовою гірською річкою, пригожою до купелі, —

виїздіть до

SHADY MAPLES SUMMER RESORT

Lexington, N. Y., P. O. Box 126

Tel.: Lexington 2471

Або New York — YUKon 2-2233

Власники відпочинкової оселі
НІНА І КИРИЛО ПИЛЬ

гарантують

КОМФОРТ І ЗДОРОВІ ДОМАШНІ СТРАВИ

„Нехай вічна буде слава,
Же през шаблю маєм права!”
Гетьман Іван Мазепа

**У 300-ту РІЧНИЦЮ
ПЕРЕМОГИ УКРАЇНИ НАД МОСКВОЮ ПІД КОНОТОПОМ
УКРАЇНЦІ ПНІОЙОРКСЬКОЮ МЕТРОПОЛІ-
ТАЛЬНОЮ ОКРУГІ**

уряджують

В НЕДІЛЮ, ДНЯ 28-го ЧЕРВНЯ 1959 РОКУ

Національну Маніфестацію

В маніфестації візьмуть участь
ВІЗНАЧНІ АМЕРИКАНСЬКІ І УКРАЇНСЬКІ ДІЯЧІ
ТА ПРЕДСТАВНИКИ ПОНЕВОЛЕНИХ
БОЛЬШЕВИЦЬКОЮ РОСІЄЮ НАРОДІВ

Після урочистостей —

багата, різноманітна **МИСТЕЦЬКА ПРОГРАМА:**
монтаж за драмою „Іван Мазепа” Л. Старицької-Черняхівської в постановці режисера Б. Паздрія, виконують візничні актори: В. Левицька, М. Степова-Карпяк, Яр. Пінот-Рудакевич, Вол. Карпяк, Е. Левицький, Б. Паздрій; хор „Гомін” під дир. М. Кормелюка; збірні музично-вокальні виступи Юнацтва СУМА; національні танки народів — розваги на площі. Грає духовий оркестр „Сурма” з Джерзі Сіті.

Маніфестація відбудеться на лісистій, добре обладнаній площі Birchwood у Віппані (Whipppany) Ню Джерзі, 17 миль на захід від Ньюарку і 26 миль від Нью Йорку.

Початок урочистостей:

після Богослужень об 11-їй год. перед полуднем
УКРАЇНЦІ! ВСІ НА МАНІФЕСТАЦІЮ!

Увечері на розвагах

ГРАС ДО ТАНКІВ ОРКЕСТРА Б. ГІРНЯКА

Управи Відділів ООЧСУ організують доїзд автобусами.
Запис — в Управах Відділів.

ДІЛОВИЙ КОМІТЕТ МАНІФЕСТАЦІЇ

Найприємніше відпочивати з цікавою книгою

Роман У. Самчука

ЧОГО НЕ ГОЇТЬ ОГОНЬ

читається з великим інтересом. Він переносить Вас на Волинь, у вир боротьби УПА-Північ в часи другої світової війни.

Не забудьте набути цю цікаву книгу в книгарнях або в кольпортерів Відділів ООЧСУ. Замовлення з оплатою \$ 3.75 надсилайте до В-ва „Вісник” на адресу: P. O. Box 304, Cooper Station, New York, N. Y.

ВІСНИК

ДЖАН ФОСТЕР ДОЛЛЕС

Відійшов у вічність той, хто в своїх руках тримав усі нитки зовнішньої політики ЗДА з її вирішальним впливом на політику ще вільного світу. Він її формував і нею безпосередньо керував. Рідкий випадок в історії ЗДА, де звичайно зовнішньою політикою керує більше президента.

Зовнішня політика для Доллеса була, за висловом Г. Сковороди, „ділом сродним”, не ремеслом, а покликанням, проте, до відповідального ведення її Доллес готувався довго, майже піввіку. Зовнішньо-політичну кар’єру він почав з 19-ти років, беручи участь у Міжнародній Гаазькій конференції. Після Першої світової війни Доллес був в числі головних дорадників президента Вільсона на Версальській конференції. Між двома війнами брав участь у багатьох міжнародних конференціях, а перед закінченням Другої світової війни Доллеса призначено старшим дорадником при американській делегації на конференції Об’єднаних Націй у Сан-Франціско. Його послугами не раз користувався і президент Труман, долячи наявідповідальніші завдання, хоч Доллес завжди був республіканцем і нераз гостро критикував зовнішню політику демократів. Коли після вибору Айзенгавера на президента Доллеса запрошено на державного секретаря, він поставив вимогу, що хоче керувати зовнішньою політикою, а не адмініструвати департаментом.

Керівництво зовнішньою політикою Доллес обійняв у критичний період. Після смерті некоронованого імператора советської імперії, в політичних колах Заходу і ЗДА посилились були ілюзії на зміну політичного курсу Москви. А дійсність показала що-інше. В 1953 р. Советський Союз розпочав виробництво атомової зброї. З’єдинені Держави втратили свою технічну перевагу, яку вважалося гарантією проти московсько-большевицької агресії. Москов-

ська зовнішня політика після смерті Сталіна ні в чому не змінилася в засаді, а в методах і формах стала більш підступною. Доллес, що чи не найкраще знав природу московського комунізму прийняв дійсність такою, як вона була. Беззастережний і непримиримий противник большевизму, Доллес, керуючи зовнішньою політикою в час, коли так поширилось гасло миру за всяку ціну, не раз доходив, як він сам говорив, „до порогу війни”.

Противники цього боялися, вбачали політичне ризико в такій стратегії, вона, мовляв, загрожує мирові і добробутові ЗДА. На це Доллес відповідав, що найменша поступка ворогів, чи страх перед ним, — принесе загиbelь людству. Принциповість, наполегливість, витривалість і уміння оборонити свої позиції були характерними прикметами в діяльності Доллеса. Майстерно „граючи на порозі війни” з Москвою, Доллес невтомно працював, щоб зберегти єдність ще вільного світу і розбудувати оборонні стратегічні позиції ЗДА, вірячи в неминучість розкладу серед країн комуністичного бльоку. Правда, коли прийшли події в Німеччині 1953 р., в Мадярщині і Польщі 1956 р., то ні ЗДА, ні Європа нічого не зробили для підтримки революційних вибухів в другому імперському перстеневі, не говорячи вже про народи т. зв. союзних республік.

Важко повірити, щоб політик такого великого формату, яким був покійний Доллес, не розумів ролі і ваги відосередніх протиімперських національних сил в СССР. Саме ж вони непокоють кремлівське керівництво, викликаючи в ньому розбіжності щодо метод поборення їх для утримання імперії в цілості. Проте, політика т. зв. західного світу, очолювана ЗДА, якою керував Доллес, — непримиримий ворог тиранії, не здобулася на окреслену концепцію активної підтримки народів, що понад 40 років боряться проти тиранії московського царства.

Е. М.

ЛИСТИ ДО ЛЮБЕЗНИХ ЗЕМЛЯНІВ

Року 1945, саме тоді, коли війна мала кінчачися, за нормальнюю логікою, реституцією західної Європи, а тим самим, локалізацією ідеологічно здихаючого большевизму, — десь... чому... щось дрогнуло і — „курс змінився”... З'явилося заховання („замороження”) большевизму, отже й ССР-івської большевії.

З того часу й до сьогодні, властиво, триває комедія. Комедія в мірилі планетарнім, отже Ко м е д і я, розуміється, зовсім не — божественна, а цілком навпаки... Коли З. Красінський перед століттям написав був свій незвичайний твір і затитулував його „Комедія пі-

В Америці Доллеса повністю оцінили під час його хвороби, коли й на межі життя він не втрачав витривалости і стійкості. Один дипломат розповідає, як в грудні минулого року, на нарадах в Парижі, Доллес, зігнувшись вдвое від болю, змушеній був відійти від столу. А після безсонної ночі він знову твердо іспокійно остерігав учасників наради проти будь-яких поступок ворогові, домагаючись рішучої постави в справі Берліну. Москва ж добре розуміла і оцінювала безкомпромісість його, наполегливість, а, головне, бачила, що він добре знає природу большевизму. „Большая Советская Енциклопедія” називас Доллеса „одним із найреакційніших політиків американського імперіалізму”, ненавистю і клеветою на нього насищена вся замітка і це є найкращим признанням для Доллеса. Оцінив його і американський народ, заслужено провожали його американці і політичні кола вільного світу в потойбічний світ, як героя.

„VISNYK” — „THE HERALD”

Published by Organization for Defense of Four Freedoms of Ukraine, Inc.

Monthly except July and August when bimonthly.
Second class postage paid at General Post Office,
New York, N. Y.

I. Wowczuk Editor in Chief

Adress: P. O. Box 304, Cooper Station,
New York 3, N. Y.

boska”, певно не припускає, який жахливий сенс таївся в самім пророчім наголовку його твору (тому-то, додамо в дужках, робилося ї робиться все, щоб того твору світ ніколи не побачив — ні в театрі, ні в фільмі, ні навіть в перекладі).

Та при всіх зовнішніх зигзагах окремих дій тієї Комедії (поборення „світового” комунізму), недвозначно-ясною є її генеральна лінія і реальна мета: заховання — за всяку ціну і при всіх обставинах — цілості й непорушності московської імперії alias „Росії”. При всіх обставинах і за всяку ціну — це треба собі усвідомити, щоб не спускати з очей дійсний сенс Комедії і закулісову механіку того театру. Декорації, актори, окремі яви й навіть ремарки — міняються близькавично, але режисура лишається незмінною.

Режисура Комедії є зручна, чуйна і передбачлива. І коли — перед півтора десятиліттям — режисура віддавала Москві пів Європи, відповідно препаровані руїною та своєрідною індоктринізацією, то не було то наслідком т. зв. політичного цинізму, обставин чи помилки. Режисура бо чудово здавала собі справу, чим є Європа (і географічна і, „психологічна”) для всякої „Росії”, отже для „декабристських” процесів в ССР — передовсім. І тому Режисура, не маючи сил ті процеси спинити, хопилася (зрештою від давна випробуваного) засобу: зденатурувати ї підмінити їх дійсний сенс. Отже з архівів і музеїв було витягнуто „европу” джезбенду й пікассо, „абстрактного мистецтва”, мишами недогризений „модерн” та голлівудську „культуру”, щоб під загальним псевдонімом „заходу” просувати цей крам потойбіч. І, здичавіла в сововставинах, спрагла „нового”, советська й підсоветська нещасна молодь бере все це за „Европу” і „захід”, не думислюючись, бідна, що, в дійсності, то — убога, хоч і близкотлива, тандета.

Не диво, що Режисура з жахом спостерігає ознаки духового самовідродження Європи навіть в паризько-боннських границях ї окраїнності. Режисорана преса з кепсько замаскованим сичанням пробує кепкувати з де-Голля, пришиваючи йому заздалегідь латку „фаши-

ста", а навіть „нациста", і гіркими слізами оплакуючи незабутніх мендесів-франсів. Режисура не спускає з ока ані на мить також многостражданну Еспанію, досі не вибачаючи ген. Франкові його страшного вчинку: не допустив своєю Батьківщиною злагатити ССР на ще одну „автономну" область „Іспанської ССР".

Цікаво, як зручно оперується більшими проблемами, як Берлін чи Тибет. Кілька магічних рухів і вже справа Берліна редукується до „технічного питання" висоти літів: 20 тисяч футів чи тільки 10? А навколо Тибету, де місяцями ллється кров людей, раптом з'являється (як недавно в Угорщині — Кадар) т. зв. Панчен Ляма і — справу спроваджується до боротьби між „правими" й „лівими" ... тибетцями. Лондон квапиться оголосити все це внутрішньою справою Мао-Тсе-Тунга, а „приватна особа" спроваджує — в ім'я, розуміється, Мистецтва Культури, — чергову беръозку чи уланову.

І казочка починається від початку.

**

До якої міри Режисура уникає самого імені нашої Батьківщини, свідчить старанно інсценізований процес Еріха Коха, бувшого „райхскомісара України", — у... Варшаві. А в часі процесу говорилося про злочини підсудного на Білорусі, в „східній Польщі", навіть на Волині, словом, де хочете, але не в країні, якої про-консулом Гітлера був і діяв Еріх Кох.

Здавалося б елементарно — логічним, щоб судили б. „райхскомісара України" саме в Києві, цебто в столиці УССР, але могутній, непереможний, радіючий, міжпланетний і нуклеарний ССР — в тім випадку — як в рот води набрав.

Ані писнув.

**

Коли В. Сосюра написав був своє „Любіть Україну", а через брак цензорської оперативності — ця поезія була опублікована, — то пригадайте собі, який гвалт і гармидер значився був.

А от на недавно відрежисованім т. зв. четвертім з'їзді письменників України — офіційний представник письменників „Російської Федерації" А. Софонов, замість привітальної промови, відчитав („зчитав") був власний віршованій твір під заголовком... „Люби Україну!"

Жнець

З ВІДУСІЛЬ

* Відомий московський філософ Бердяєв писав: „Большевизм — це не банда злочинців, що напала на московський народ на його історичному шляху, сплативши їому руки і ноги. Большевизм — це явище багато глибше, багато жахливіше і страшніше, банда злочинців куди менш грізна. Большевизм для московського народу явище не зовнішнє, тільки внутрішнє, їому притаманне. Це тяжка моральна хвороба, органічна недуга московського народу. Большевизм є відблиском наших хиб... Це галюцинація хворого народного духа. Большевизм відповідає моральному станові московського народу, він виявляє назовні внутрішні моральні кризи, відкинення віри, небезпеку для релігії, глибоку деморалізацію народу". (Н. Бердяєв — Міркування над московською революцією).

* Учень знаного філософа Лоського, Ростислав Плєтнєв, пише: „Минулого року мене глибоко сквилювали дві оптимістичні книги: книга Н. Лоського („Характер русского народа", В-во „Поссн", 1957) та книга Джіласа. Вони в майбутньому бачуть світло. На жаль, я тепер бачу „морок та вогонь спалюючий". Якби мені хотілось вірити, що ці явища це лише наслідки оглушеності моого духа грімкими діями Злого. ...І сама революція мені не видається наслідком збитку нещасливих обставин або „конечністю для господарчого розвитку". (Джілас „Нова кляса"). Вона — для мене — плоть від плоті русского характеру та його тяжіння до самодержавної влади.

Бердяєв твердив, що в русському народі існують дві сили: поганська і православно-аскетична, звідси месіянська релігійність і себехвальство, піддайність і нахабство, рабська покора і бунт. Так, це правда. Але ж і характерець тоді, скажу я, характер незрівноважений, бентежний, несамовитий та спокутуючий, але ж чи іноді не запізно. Два покоління вирости у вільній країні, в Канаді, не служили у війську, на родючій

Давно мудрець сказав, що коли двоє говорять те саме, то то не те саме... Та й у Франка є пророче:

Ти, брате (очевидно — „старший" — ред.),
Любиш Русь,

Як хліб і кусень сала.

Але бідний Сосюра не може зацитувати на-віть — частково й тимчасово дозволеного цензурою — Франка. А зрештою, у Сосюри було „любіть", отже небезпечна множина, а у п. Софонова — „люби", одина, отже той наказовий спосіб (imperativus), певно відноситься, як пригадка, лише до Москви, взагалі, а до советської аристократо-бюрократії — зокрема.

Хоч вони й без тих закликів „любліть" Україну, аж кістки у Неї тріщать.

землі мало не 40%... Небезпечні людці... Вдача та-ка...!" Ну, коли вже „вдача така”, то і я б руками розів.

Однаке мені заперечать: — це вийнятки! Мені завжди було бридке посилання на революцію. Так само, як виправдання того, хто в „підпилому вигляді” жінку та дітей зарізав. Що в п'яного на ділі, в тверезого на думці.

Але, припустім, я тут цілком неправий. А от коли поглянути на руський трон та на долю царів та цариць, живуть „духобори”. Шкіл вони не визнають — не наші, для протесту ходять голі, палять свої хати, та і в сусідів, буває, горять... Палять хліб — врожай села, рвуть динамітом „на протест” мости, шляхи, вагони... Але це ж русські люди! Чого ж навчилися вони в країні свободи, простору, політичної та релігійної волі? Що дали Канаді крім праці коло землі, вогнів, ватри та голих парадів? Звідки цей розквіт бузувірства й сектанства?.. Казав мені вдумливий поліційний інспектор: „...незрівноважені характери, з часів Івана Четвертого, він же перший на царство вінчався...” Іван одного сина забив берлом, другого русські вбили в Угличі. Самозванця — вбили, жінку його голодом заморили, їхнього трьохлітнього синка заморили „карено остаточного”, Петро I мучив, сам катам допомагаючи, царевича Алексія, рідного синка. Івана (Шостого) Антоновича доглядачі у в'язниці поколопи, Петра III неначе вбили ударом рукоятки шпаги у скроню; Павла I придушили, ймовірно за згодою повідомленого про це наперед сина; Александра II вбили революціонери русські, Ніколая II і цілу родину й не-літнього Алексея поперестрілювали революціонери без суду й слідства... по зれченні.

Я не все навів, але й наведеного стачити. Гадаю, що в жадній європейській країні, виключаючи землі балканські та Туреччину, нічого рівного цьому кривавому кетягові вбивств не знайти! Страти Людовика XVI та його дружини — злочин, але забиття цілої родини Ніколая II є злодійство і душогубство. Чи не кидає вдача народу свою тінь на східці престолу, на самий престол та його долю? Не за один вік це трапилось, а від XVI до XX віку! Чи не досить яскравий образ постає у кожного перед очима?" („Русская Мысль”, Париж, 24. IV. 1958).

* Moris Ляпорт, кол. член виконкому Комінтерну, розчарувавшись, згадував: „Мені пригадалася розмова, яку я мав давніше з колишнім диктатором Мадярщини Бела Куном, котрий мені зазначив, що приблизно в час повстання в Кронштадті (березень 1921) він розгромлював на Україні селян: „Я ніколи не перетрактував з повстанцями. Коли я прибував до місцевості, яка воліла вхопити зброю, аніж погодитися на реквізіції, то оточував село з усіх боків скорострілами. Після цього ми запалювали садиби. Отже все, що не хотіло згинути в огні, вибігало, щоб стати жертвою наших скорострілів. Таким способом я осягнув знаменитих результатів”. Бела Кун казав мені це в Кремлі, в залі св. Георгія, дня 9 серпня 1921 р.” (Laporte: Les mystères du Kremlin, Paris 1928, к. 183-184).

Ляпорт зазначає, що й повстання в Кронштадті зробили українці. „Незадоволення моряків в Кронштадті,

які всі були зреクトовані над берегами Чорного моря, тобто в Україні, було важливим, що відзеркалювало незадоволення селян”, — очевидно селян з України. (Там же, стор. 186).

* „Ost—Probleme” ч. 21 (Вад Годесберг, 25. V. 1956) передруковують статтю з московської „Літ. Газети”, 5 травня 1956 про те, що в Ленінграді в книгарні „Дом Книги” плема українських книг. „Попит на книги в національних мовах у нас дуже великий, кажуть службовці цього Дому, але часто ми не можемо дати нашим покупцям бажаних книг”. В Ленінграді є люди, що хотіли б читати твори Франка, Українки та Шевченка в оригіналі. Але цих творів купити в Ленінграді неможна”.

* Знаний англійський дипломат Вансітар (Касандра) у своїх спогадах зазначає про поляків, що вони самі були довший час під правлінням чужинців, але по Визволенні року 1918 запраглося їм панувати над українцями. Лондонські польські „Вядомоєць” з 4-го січня ц. р. з приводу спогадів Вансітарта скаржиться на те, що про жадний народ не виголошується в англійській та французькій літературі таких несправедливих та безпідставних тверджень, як про польський. Все ж „Вядомоєць” уважають Вансітарта приятелем поляків, хоч і „справи територіальні Польщі плутася з суперечками балканських та середньоєвропейських народів”. „Ще більше, твердить, що „поляки не були задоволені з свого визволення і самі будучи так довго під кормилою чужинців, запрагли панувати над Волинянами, Галичанами та Українцями”. У тих небагатьох словах бренить не тільки відгук зловорожих вигадок Ллойда-Джорджа та інших; відбився на них брак безсторонніх інформацій в уряді, до якого належав Вансітарт, і брак зрозуміння й оцінки такого важливого та єдиного в історії факту, яким було відродження Польщі”...

„Коли читаєш про мудру книжку, то ще раз треба ствердити, як тяжко англійцям зрозуміти європейські справи. Вансітарт був, без сумніву, найбільш європейський з англійських політиків. Поза тим можна його уважати одним з нечисленних приятелів Польщі: його шляхетний голос часто звучав для її оборони, за війни та за мир, проти одного як: і другого з її драпіжних сусідів. Але помимо того він часто помилявся при поданих фактів та в їх оцінці; і можна дивуватися, що за стільки років не знайшлося поляків, котрі б спротивили бодай найбільш вражуючі помилки”. Це пише знаний фахівець найновішої дипломатичної історії Польщі — Міхал Сокольніцький.

* У нарисах С. Єжова „Подорож до Совєтського Союзу”, надрукованих на сторінках паризького монархічного органу „Русское Воскресеніе”, 27 вересня 1958 року, читаємо: „...на безлюдних білоруських станціях написи двома мовами — сповідна уступка центральної влади автономістичним тенденціям. Прорідниця сказала, що в білоруській столиці — в Мінську усі написи білоруською мовою, що уявляє з себе свого роду суміш російської з польською”... Другого ранку білоруські написи на станційних будинках зникли. Отже потяг вже знаходиться в межах РСФСР”. („Русское Воскресеніе”, Париж, 27. V. 1958, ч. 132).

Степан Галамай

НЕБЕЗПЕКА ВТЕЧІ ВІД ІДЕЙ

Деякі, навіть дорослі українці на еміграції нагадують собою малих дітей. Чим саме? Тим, що некритично наслідують других.

Як відомо діти наслідують старших і в такий спосіб вчаться між іншим говорити, співати, писати й очевидно... лаятись. Цілком зрозуміло, що діти наслідують (повторяють) добре відрухи, але теж жваво схоплюють й погані звички й всякі „модні” погляди та течії.

Існує така собі модна течія, якої змістом є ніщо інше, як саме втеча від ідей та від ідейності. Хто тут в Америці та коли породив та-кий погляд — в цій хвилині не важко. Зате важко щось інше. А саме: спостерігаємо, що і в часописах, і в школах, і в клубах всяких і навіть в комісіях Конгресу всякий напинається, щоб показати себе найбільш поступовим, прогресивним. Як? Власне так, що на всіх перехрестях і завулках замарковує, підкresлює голосно те, що він вільний від усяких ідеоло-гічних, а то й ідейних систем чи схем, що він ліберальнодумаючий „екстра-вурст”.

Така тепер настала мода.

Не будемо говорити про те, куди заводить така втеча і народи, що живуть у своїй державі. Та в державі ці „модні” вихилися направляє державницька система — що дбає про повин-ність. У військові жовнір мусить, чи він біль-ший, чи менший ліберал чи „інтернаціоналіст” за ту державу воювати, а за перебіг до ворогів народу (як, напр., у випадку Крутія чи іншого „крутія”) відповідні закони карають відповідною мірою.

Здавалось би, що, коли українців на чужині українська держава не може покарати (бо її нема) за те, що зрадили її закони й пішли слу-жити ворогам, — то треба б наполегливо пра-цювати над скріпленням ідейності, а не поту-рати втечі від ідей; то треба б саме розробляти ідейний багаж, а не кликати до „відідеологізу-вання”. Треба б поновлювати й стверджувати незнищимі ідейні вартості нашого світогляду, а не твердити нерозважно, що це вже нам, мов-ляв, „переїлося”. Іншими словами там, де не можуть діяти приписи власного законодавства (бо ж хіба не визнаємо законодавства УССР), там мають діяти норми власної національної й

супільноти етики, бо ж вони з правила існують попереду й глибше від правних норм держави.

Тимчасом діється інакше. Можна зауважити в частині українців на чужині бажання досто-суватись до модних течій безідейності або вте-чі від ідей. То правда, що частина американців з звичайного сибаритства не хоче й не нама-гається докопуватися до глибших ідейних вар-тостей і воліє ідею заступити метушливою ак-тивністю — як про це говорить автор книжки „Гідність людини” (Давенпорт, колишній ви-давець Fortune). Але чому мають українці на-слідувати сибаритів? Чи тому, щоб бути „мод-ними”? Чи, не дай Боже, загубили дещо з своєї ідейної настанови, мандруючи обніжками чу-жих метрополій й перепливаючи океан? Чи ча-сом може забули забрати зі собою євшан-зіл-ля, а чи прямо не додумали речей, що над ни-ми треба подумати і подумати...

Ось мала ілюстрація. На одній, зрештою, на-звані нормальний зустрічі націоналіст пропо-нує між іншим використати членство совет-ської України в Об'єднаних Націях. Коли був-ший член УНДО кидає заувагу, що це ж так-тика, а треба таки мати національну ідеологію, то молодий український націоналіст-революціо-нер відповідає, почервонівши з досади, реплі-кою: „а залиште це Донцову!”

Молодик, захопившись політикою, а вірніше грою в неї, та ще й на такому слизькому від-тинку, визбувається ідеології. В певному мо-менті створилася дещо прикра ситуація. Стар-ший чоловік, який сам не раз висміував під Польщею порив й ідейність та сказати б „ідео-логізування” націоналістів, вважав за потрібне пригадувати націоналістові тепер в Америці потребу власне національної ідеології. Чи ці про цю? Чи помінялись ролями? Хіба ні. Не хочемо думати ще, що колишній ундівець, що називав націоналістів безумцями власне за „за- велику ідейність” й вірність національній ідео-логії, став тепер націоналістом, а молодий на-ціоналіст перестав бути ним.

Ні, покищо ми так далеко не зайдли. Але видно, що доповідач хоч і націоналіст забажав так відрікатися й критикувати своє минуле пе-ред і під час другої світової війни, що старший

панував конечним пригадати їому потребу підставових речей, цебто національної ідеології. Як уважний спостерігач він побачив тенденцію: втікати від ідей і пробував вхопити людину за полу й притримати, щоб не втікала від них.

Звичайно всі ці справи не є такі прості й легкі, як би здавалося з того, що досі було трохи ніби жартом переказано. Тим, хто побачив або відчув в американців втечу від ідей і збирається їх в тому наслідувати, варто б пам'ятати, що крім попередніх уваг, що то дуже багата на всякі вияви нація і головне державу має, — ще й те, що більшість дійсних американців, що вичувають і розуміють повинність перед Америкою, втечу від ідей критикують і поборюють.

В тім сенсі хоч би коротко варто зреферувати бодай віймок з книжки Russel W. Davenport: "The Dignity of Man" Harper Bros, New York, 1955 стор. 62-67 і другі. Його підставова думка в цій матерії така: замість того, щоб перемогти нашу (Америки) слабість в царині ідей, ми намагалися втекти від них і то туди, куди нам приходилося найбільш натурально т. є в усікі акції. Ми намагалися здефініювати боротьбу вільного світу за допомогою дійових термінів, цебто військових термінів, економічних та політичних й географічних — всяких термінів, які давали б нам змогу знайти викрут та уникнути підставового філософічного виклику, що його видвигнули перед нами советська людина.. Через те ми, втікаючи від ідей, почали втрачати в користь советів.

Першу річ, що ми зробили після закінчення другої світової війни, то розброялися і прикликали „бойсів” додому, бо ми прийняли ідеї го-лошені комуністами так, як їх інтерпретує свободна західна людина й не здавали собі справи, як ці ідеї розвинуться, якщо їм не протиставиться. Вислід був такий, що Совети почали здобувати світову опінію.

Тоді ми були примушенні знов до акції (а не глибшої застанови в сфері ідей), але цим разом в протилежному напрямі. Тобто ми зачали збройтись й закликали своїх приятелів те ж робити. Але така лінія акції тільки призвела нас в клопітливу ситуацію. Звільна почало на-

роджуватись, зокрема в Європі, підозріння: а може таки Америка хоче акції, тобто війни.

До того Совети вічно підігрівали й роздмухували ці вогники недовір'я. І так Європа почала, як то кажуть, „дивитись Америці на пальці”.

Далі автор аналізує іншу акцію, а саме підтримку й матеріальну або реальну допомогу „недорозвиненим країнам”. Він каже, що ми намагалися дефініювати нашу політику в реалістичних термінах акції і у висліді ми поставили решту світу в становище калькулянтів і продажників, що їх енергію й ідеали ми пробували купити за долари.

Ще далі автор спиняється на глибшому сенсі політики „контейнменту”, як її здефініював Кеннан. Він і тут шукає глибшої відповіді, твердячи, що такий статичний погляд на історію тається в собі небезпеку, а саме віру в те, що Росія „сама від себе” завалиться. Питання стоїть так: чи такий упадок Росії принесе перемогу для західного світу? Чи справді можемо надіятися, що (такий) розвал імперії без нашого вкладу та думання (ідей) людства поза тзв. „реалістичним” поглядом на міжнародну політику залишить опісля такий світ, якого ми потрібуємо, щоб здійснити наші інститути свободи?

Хоч розвал російської імперії буде великою світовою подією, але для людини діямату то ще не буде світ, який ми звемо вільним. Чому? Тому, що советська діялектика індоктринувала мільйони людей так, що західні традиції свободи їм чужі. І доки вільний світ не зуміє піднести чи дати цим мільйонам щось більше, ніж реалістичну дипломатію, вони не зберуться, бо не знатимуть де той пралор свободи.

З чого зродилася людина діямату? Саме з опозиції до „буржуазного світу”, з опозиції до свободи так, як ми її знаємо. Власне в збереженні нашої ідеї людини комунізм вбачає неминучу загибель його ідеї людини — діямату. Тому марні надії на співжиття з комуністичним світом.

Ми повинні протиставити не так акції й реалістичні політики, як радше звести бій в площині ідей. Від ідей не втекти ні кому, якщо не хочемо бути погноєм для людини діямату.

I. Хорольський

„СТАТТЯ” ПРО МАЛОРОСІАЗАЦІЮ

Схвалила її Верховна Рада УССР на своїй першій сесії 5-го скликання в „Законі про змінення зв'язку школи з життям і про дальніший розвиток системи народної освіти в УССР”. Протиукраїнське вістрия „статті” прикрите многословієм про політехнізацію, при допомозі якої, мовляв, буде ліквідуватись різниця між фізичною та розумовою працею.

Про реформу шкільництва в імперії писалось на сторінках „Вісника” двічі (ч. 12 з 1958 року і ч. 1 з 1959 р.). Торік, коли почалася хрущовська балаканина про стрибок з соціалізму в комунізм, поставлено питання і про реформу шкільництва. В 19-ій тезі свого проекту про реформу, Хрущов домагався в „найдемократичніший” спосіб ліквідувати національні мови в школах союзних республік через плебісцит дітей і батьків. Щоб не переобтяжувати, мовляв, дітей багатьма мовами, радилося, щоб діти і батьки самі вирішили — якою мовою будуть діти вчитись у школі: „старшобратью” чи рідною. При обговоренні тих тез в кінці минулого року представники національних республік, покликаючись на одностайні домагання батьків, оборонили рідні мови в школах, як рівнорядні з російською, і в постановах Верховної Ради СССР про перебудову навчання в школах, — 19-та теза випала.

Здавалось, що загострений русифікаторський курс в кремлівській політиці, під тиском представників окраїн імперії, що за конституцією звуться союзними суверенними республіками, відкинено чи занехано. А дійсність, політична практика показала що-інше. Квітнева сесія Верховної Ради УССР, схвалюючи закон про підготовку молоді до життя в комуністичному суспільстві, пристосовуючись до місцевих обставин, окрім узаконила справу малоросіазації молодого покоління і цілої національної культури так:

Стаття 9. „Навчання в школах Української РСР здійснюється рідною мовою учнів. В школу, з якою мовою навчання віддавати своїх дітей, вирішують батьки. Вивчення однієї з мов народів СРСР, якою не провадиться викладання в даній школі, здійснюється за бажанням батьків і учнів, при наявності відповідних контингентів.

Доручити Раді міністрів Української РСР розробити заходи, які б забезпечували всі необхідні умови для вивчення і поліпшення якості викладання в школах з українською або іншою мовою навчання російської мови, яка є могутнім засобом міжнаціонального спілкування, зміцнення дружби народів СРСР і прилучення їх до скарбів російської і світової культури, а також української мови в школах з російською або іншою мовою навчання всіма учнями, батьки яких і самі учні обрали цю мову для навчання”.

Отакого закона втяли київські малороси з московським партійним квитком. Стаття еквілібрістична і не без хитрості малоросійської написана. Попробуйте встановити якою мовою будуть навчатись діти в „українській державі”! В суверенній, ніби, республіці українська мова ніби є, а з духу гумової статті виходить, що її немає. Бож в першому реченні говориться про рідну мову, а не згадано ні про які інші рідні мови.

Вже сам факт, що уряд т. зв. самостійної держави узаконює право учнів і батьків — вибирати мову для навчання, говорить дуже багато. Москва поставила чітке завдання — через отой плебісцит батьків і учнів малоросизувати шкільництво України. Української мови не забороняється, але вона стає не обов’язковою до навчання, факультативною. Зате російські мові стаття велить надати особливого значіння („розробити заходи, які б забезпечували всі необхідні умови для вивчення і поліпшення якості викладання її” в школах України). І тут же підкреслено — чому „старшобратья” мові така увага: вона, бачите, „могутній засіб спілкування”, вона „засіб зміцнення дружби народів”, а, найголовніше, що тільки вона забезпечить прилучення їх (націй) до „скарбів російської і світової культури”. Та культура — рівнозначна з світовою, а щодо інших, то вони так собі — ніби є, ніби й немає, для „спілкування” через „світову” мову.

Досі т. зв. Українська держава існувала без війська, без зовнішніх державних зв’язків, без своєї державної політики, — утримувалась на становищі імперської окраїни, 9-та стаття квітневого закону має на меті залишити її і без державної мови. В першому ж реченні статті не названо української мови, а сказано, що нав-

чання здійснюється рідною мовою. Можна б говорити про хахлацьку хитрість авторів закону, на чолі з прем'єром Н. Кальченком, але то річ окрема, та і не в ній суть. Її розкрито в другому реченні статті. Батьки і учні мають вирішити „в школу, з якою мовою викладання віддавати своїх дітей”. Найдемократичніше, з повною свободою вибору! Але в тій формульовці заховано далекосяглу політику московізму через малоросізацію, як методу обрусіння.

Забороняючи і переслідуючи українську мову, як творчий орган мислення, царська Росія змагала до того, щоб зліквідувати національну думку, яка формується за допомогою мови, відривати освічену верству від народу, з його „мужицькою” мовою. І за сотні років імперської політики єдинодержавія, проти якої без угаву боролась Україна, це не лишилося без наслідків. Б. Антоненко-Давидович, в оповіданні „Перепустка” подав нам про ті наслідки. В перші дні національного становлення, після розвалу Росії в національних революціях, коли так широко захопився український народ своїм культурним відродженням, отакий собі малорос, у салдатській шинелі, коли зайшла мова про українську школу, заявив: „Ну й хитрі ж пани: хочуть, щоб ми й далі були темні, по-мужицькому нас учити”. Нинішня ж політика Москви на відтинку культури, — цієї найбільшої зброї нації, — ставить своїм завданням через плебісцит батьків і дітей створити в містах „панську мову”, а на селян, в колгозах, залишити „мужицьку” мову.

Розрахунок у Москви простий. В Кремлі, звідкіля, очевидно, наказано видати такого закона, знають, що окупаційний московський апарат, який живе і діє переважно в містах України (а він разом з малоросійським комуністичним дворянством становить поважний відсоток в містах і містечках України), вирішить обрати для своїх дітей „світову мову”, російську, та й закон це сугерує. Зрозуміло, що московські служилі люди з комуністами — малоросами ретельно візьмуться у містах, щоб російських шкіл було якнайбільше. А кадрова політика украплектування цих шкіл країнами фахівцями, відповідне обладнання їх, поставить ці школи у привілейоване становище. Кохли досі в школах з українською мовою українськості в програмах було надто мало, то після

відповідних заходів, згідно з статтею, в них залишиться цілком російський імперський дух.

**

Закон зasadничо нічого нового не вносить у теперішню політику большевиків на культурному відтинку. Він тільки наголошує новий стан боротьби проти українства. За сорок років московської окупації та боротьба не вгавала і велося її під гаслом: геть з українською культурою, нищ її! Мінялися методи в боротьбі, а засада лишалася незмінною. Нищено її в період русифікації, коли після завоювання України, большевики, розпалюючи руїнницькі інстинкти по-вандальському нищили всі здобутки національної культури.

Це що горить: архів-музей?

А підкладіть-но хмизу!

(П. Тичина)

І хмизу не шкоділи!

Щоб знищити українське шкільництво після завоювання України, в період русифікаційної політики, большевики також послуговувались плебісцитом батьків і дітей щодо української мови в школах. А як побачили і переконались, що, відкритою війною проти українського шкільництва і культури, національної стихії не здолати, — тоді застосували іншої тактики.

Скасувавши українську державність, Москва взамін за неї подарувала українізацію. В Києві і Харкові за тих часів можна було почuti дотеп-запит: „Ви что по-українські ілі серйозно?” В ньому найкраще відбито суть імперської культурної політики цього періоду. Збройною боротьбою (армія і повстанські загони) та одностайною поставою всього українства змушено Москву, бодай назовні, припинити в Україні денационалізацію. Урядово українську мову і культуру ніби визнано було державною, але окупаційний московський апарат не зрікався денационалізаційної політики. Партийна верхівка, хоч і визнавала рівнорядність двох культур, надіялася, що в боротьбі між ними переможе сильніша, за яку москалі вважали і вважають культуру московську, тим більше, що окупаційна система її всіляко підтримувала послідовно і за періоду українізації. Надії не справдилися. В Москві плянували, за порадою Зінов'єва, „зробити так, щоб ніхто не міг запідозріти, що ми хочемо перешкоджати українському селянинові говорити українською мовою... Через ряд років переможе та мова, що

має більше коріння, що життєвіша, культурніша", а вийшло навпаки. Українство не піддається, а й після знищення державності повело боротьбу не тільки за мову, а й за національне обличчя українського міста. І цю боротьбу генерально виграло. Тоді застосовано іншу тактику проти нього.

За періоду советизації, що прийшов після украйнізації, імперська культурна політика ставить завданням зуніфікувати національні культури. Української культури офіційно не заперечується і мови в школах не утискається, але скрізь підкреслюється вищість російської культури, її провідну роль в світі. В цьому періоді були різні тактичні відміни, викликані Другою світовою війною, а після неї кризою в советській імперії, але генеральне завдання обмосковлення культури, — залишалося незмінним. Недаром же на всіх виданнях українською мовою імперська цензура ставить свій штамп „на українском языке". Напис промовистий і він є найкращим намацальним доказом невгаваючої в Україні боротьби двох культур: культури української — проти накидуваної цілою окупаційною системою імперіяльної культури.

9-та стаття закону відбиває напругу тієї боротьби, хоч говориться в ній про шкільництво, — вістря її скеровано проти цілої української національної культури, цієї політичної зброї в боротьбі нації з московським єдинодержавієм. Видно, що та зброя і під окупаційним пресом дошикує політиці єдинодержавія, з його ідеологією московізму. Тому то проти української зброй і вжито 9-ої статті про малоросизацію.

За політики русифікації примусово заражувалось податливих українців, білорусинів, грузинів та ін. до російської нації. Хто ставав „росіянином" набував рівноправності з москалями. За малоросізації ніхто не силус відкрито українця ставати москалем, але культурною політикою створюється такі умови, що звужують межі українства, льокалізують його. Можна носити вишивані сорочки, говорити рідною мовою, співати пісень і навіть писати ліричні вірші, але, коли все те залишається для місцевого, домашнього вжитку, тоді й українська мова перестає бути засобом державного мислення і помагатиме виробляти почуття народу другого порядку, малих росіян — малоросів. Про-

це й ішлося законодавцям, що, виконуючи політичні директиви Москви, узаконювали в Українській державі „шкільний плебісцит" батьків і дітей.

**

Квітневою ухвалою боротьба за українську мову не закінчується, її переноситься на „нижчий щабель", в народню гущу. В Москві надіються такою тактикою виграти московсько-українську війну на культурному фронті. Про висліди боротьби говорити не буду, але дійсність в Україні, якої не в силі замовчати і советська преса, говорить про те, що національні сили на нашій Батьківщині стали потужнішими, зміцніли, посилилися. А це дає запоруку в тому, що й „народні маси", які вирішуватимуть у „шкільному плебісциті" дадуть протилежну відповідь, якої сподіваються московські опікуни.

Виникає питання про протидію української еміграції. Хочеться вірити, що вона не лишиться байдужою, тимбільше, що імперські кола тут своїми протестами проти Українського Дня незалежності, летючками мітичного Бльоку націоналів, стали беззастережно по стороні большевицької політики єдинодержавія, закликаючи росіян до боротьби з українцями у вільному світі. Наша відповідь може бути тільки одна: одностайно і однодушно стати на підтримку національних сил на Батьківщині. В наших заходах роз'яснювальних, протестаційних і ін., поставмо ясно проблему перед відповідальними політичними чинниками: чи вони зацікавлені, після подій в Мадярщині три роки тому, останніх подій в Тибеті, на Середньому сході і в Європі — щоб большевики обмосковлювали народи? Нашим завданням є вказати відповідним політичним колам ще вільного світу на катастрофальну помилку, яку він робить, ніби в обороні свободи, мобілізуючи сили тільки проти „інтернаціонального комунізму", що ним прикрито російсько-большевицький імперіялізм. Що спільнога може мати русифікаційна політика через малоросізацію з якимсь міжнародним рухом?

Справлення помилки: У травневому числі „Вісника" (ч. 5 (127), на стор. 19 (15 рядок згори), замість завітниця" має бути „завійниця". — Ред.

Іван Безуглов

ДОНСЬКЕ КОЗАЦТВО

Походження Донських козаків

Питання про походження донських козаків впродовж трьох століть цікавило чужинецьких, російських і козачих істориків.

Батько русської історії Карамзин, у томі 6-му „Істории государства Российского” писав: „Звідки походить Козацтво — невідомо, але воно в кожному разі древніше Батиєвої навали. Лицарі ці жили общинами, не визнаючи над собою влади ні поляків, ні русских, ані татар.

Подібна ж інформація є і в томі 6-му, на стор. 372 „Военно-енциклопедического словаря”, виданого в 1834 р. у Петербурзі, де говориться: „Древне походження козаків, як народу, сягає напівлісторичних часів нашої батьківщини”. Пізніші від Карамзина російські історики — Татіщев, Погодін, Рігельман, Еверт, Болотов, Лінберг, Костомаров, Полевої, Савельєв, Крамер і професори — Голубовський, Любенський, Райт, академік Ознобишин, — вважали, що козаки походять від аланів, татар, половців, черкесів, та ін. кавказьких народів і лише один проф. Зябловський твердить, що козаки походять від старовинних слов'ян.

У „Русскому Архіві”, видання 1883 року (том 3, стор. 183) подано, що: „На настирливе бажання Візантійського патріярха для подонського християнського населення, за хана Берка, у 1261 р. встановлено Подонську епархію з центром у пості хана, у м. Сараєві. Під час татарської навали в 1223 р. козаки були в татарському війську і воювали проти русских під командуванням отамана Плаксіні”. Історик Савельєв в „Істории казачества” (том 3, стор. 164) стверджує, що: „Козаки перебували у Золотій Орді з 1223 до 1380 року. Вони перейняли у татар одяг і мову, що була дуже вживана у козаків ще на початку 17 століття”. Хоч козаки довгий час жили серед поганців і магометан, проте вони зберегли християнську віру з 9-го століття і протягом багатьох віків були її ревними захисниками.

В „Уставе” візантійського імператора Лева Філософа (п. 61) і в „Уставі” Патріярха Візантійського Фотія за 858 р. згадано, що святих братів Кирила і Методія послано імператором

Михаїлом III до хозарів, багато з яких прийняло православну віру, а з ними охрестилися й козаки.

Подібне ж твердження є і в чеського вченого проф. д-ра Прикрила у книзі „Пам'ятники св. Кирила і Методія”. В архіві Хиляндського монастиря на Афоні року 1902 знайдено історичний документ, в якому говориться, що „перша апостольська дорога вела обох братів у Македонію. Потім, після недовгого перебування їх у Константинополі, імператор Михаїл III вислав їх до донських козаків”.

Перший історик донських козаків, А. Рігельман, згадує про Косаха, хороброго вождя козаків, який у 948 р. розбив татар і об'єднав козаків з аланами, чигами і черкесами, що жили разом з ними. Потвердження цього факту А. Рігельман знаходить у „Синопсисі Київському”.

Академік Тауберг у своїй праці „Древне описание всіх фактів, що стосуються м. Озова”, (вид. Імператорської Академії Наук в 1732 р., ст. 79) відкидає всякі вигадки, що плямують козаків: „Козаків завжди почитали як хороший і сильний народ. Польські письменники голосять про них різні безпідставні байки, але се показує тільки їх ненависть супроти цього хорошого народу. Особливо їм докоряють тим, що вони завжди приймали росіян, поляків та інших, які шукали в них пристановища. Однак се ані трохи тому не перечить, щоб козаків не можна було почитати за древній і, за їхнім станом, досить встановлений народ”. Далі, на стор. 47, читаємо: „І так, жили вже за часів Константина Багрянородного ті козаки, яких Мстислав покорив недалеко кріпости Тамань і відрядив у році 1023, разом з хозарами, проти брата свого, великого князя Ярослава, а в році 1024 і сам послідував за ними”.

В середині 14 століття, татари-поганці прийняли іслам, за хана Мамая, і почали переслідувати козаків-християн. В ці часи серед татарських князів почалися роздори. Скориставши цим, козаки почали переселуватися у верхів'я Дону, а коли довідалися, що великий князь московський Дмитрій Іванович збирася рати проти татар, — козаки прийшли йому на

допомогу". У вкладній книзі, в каплиці на Лубянці в Москві, до образу Гребневської Божої Матері є такий запис: „Там, народ християнський, військового чину, що живе у верхів'ї Дону, званий козаци, в радоцах зустрічав Великого Князя Дмитра зо святыми іконами і з хрестами, поздоровляв його з визволенням своїм від супостатів і приносив йому дари зі своїх скарбів, маючи в себе чудотворні ікони в церквах своїх”.

З вищеприведених історичних документів без сумнівним є той факт, що Донське козацтво вже понад тисячу літ живе на просторах донських степів.

Незалежність Донського Козацтва

В половині 16-го століття Донське Козацтво було вже настільки сильне, що не лише міцно закріпило за собою свою територію, але навіть могло подавати допомогу Московському царству при завоюванні Казані й Астрахані в 1552-1557 р.р. Донський Отаман Сари-Азман в 1551 р. взяв міцну турецьку фортецю Озів. Цього ж року турецький султан нарікав, що „козаки усе поле й ріки повіднімали і з Озова обрік (данину) беруть, а з Дону води пити не дають”.

В 1580-82 р.р. частина козаків з Дону переселилась і так утворилися Військо Терське, Волзьке, Яїцьке (Уральське), Оренбурзьке, а після завоювання отаманом Єрмаком Сибіру і Сибірське. Усі ці утворені Війська були колоніями Донського Війська і творили з ним неподільну цілість. Столицею Донського Війська спочатку були Роздори, а пізніше — Черкаськ. Усі спроби Московського царства зв'язати козаків приреченням цареві в 1606 і 1632 р.р. скінчилися повною невдачею. Козаки цілковито відкинули той акт, підкресливши свої добровільні союзницькі взаємини з Москвою з часів царя Івана Лю того, коли Донське Військо почало подавати військову допомогу Москві.

На тлі цих спроб встановити залежність Донського Війська від Московського царя між козаками і Москвою не раз виникали великі не-порозуміння і конфлікти, особливо за царя Бориса Годунова і Михайла Федоровича, що спричинювали перервання дипломатичних зв'язків і економічну блокаду Дону. Ворожість коза-

ків до московської влади була одною з головних причин підтримки ними претендентів на московський престіл в Смутне врем'я, коли козаки були часами фактичними вирішителями долі Москви. Обрання на престіл Михаїла Романова підтримав донський отаман Межаков, який поклав край домаганням інших претендентів своїм збройним втручанням. Це мало наслідком більш лояльне ставлення Донського Війська до Москви, але не змінило взаємин між ними. Незалежність Донського Війська тривала й далі. Дипломатичне листування, яке збереглося, ясно вказує, що плачене Москвою „жалованье” було лише винагородою за труд у походах, за перепустки послів і прийняття їх на Дін.

Донське Військо поповнювалося українськими втікачами, поляками, русскими, усіма тими, хто шукав свободи і захисту. Донське Військо виявляло завжди цілковиту толеранцію віри, бо серед козаків були і татари-мусулмани, і степовики-будисти, кавказці — християнє різних обрядів і поляки-католики. Кожний, хто приходив до козаків знав, що з Дону його ніхто не видасть. Після заведення кріпацтва, на Дін почали утікати від поміщицького гніту і русські люди. На Дону козак був власником тільки особистого майна, а земля належала всьому Війську, яке нею і порядкувало.

Військовий, рибацький і мисливський про-мисли, поруч торгівлі, а пізніше скотарство, були головними джерелами прожитку донського населення. Усі зв'язки Москви з Доном велося через т. зв. Посольський Приказ (міністерство чужоземних справ) і, під час перебування козачого посольства у Москві, козакам, за словами боярина Катошихина, віддавалося шану нарівні з чужоземними послами. Військо Донське у своїх зовнішніх зв'язках було незалежне і суверенне, приймало і відправляло посольства, вело війну і укладало мир, військово-оборонні союзи, торговельні та інші угоди.

Русский історик Устрялов у своїй „Русской історії” (ст. 237, т. I), виданій у 1845 р., пише: „В 1576 р. Донці вдруге захопили Озів. Кримський хан Махмед Гірей, від імені султана писав до царя Івана Грозного: „Якщо хочеш з нами в любові і мирі жити, то звели козаків з Дону звести”. На це дар відповів: „Козаки на Дону не по моїй волі живуть, бувають

у війні й мирі без моєго відому". Також і в справах церковних Дін був незалежний. Козаки будували церкви, монастири, призначали і звільняли духовництво.

Всі справи Війська вирішував виборний отаман з поміщиками. Особливо важливі питання вирішував Круг (парламент), що його скликав отаман. Козачі селища, звані станицями, також керовані були виборними отаманами. Навіть шлюби й розлуки обов'язково реєструвалися на Крузі.

У військовому відношенні Військо Донське уявляло собою потужну організацію і особливо сильним було воно на морі: дії козаків на Анатолійському і Кавказькому узбережжях давали козакам величезні воєнні здобичі.

В 1637 р. козаки знову взяли Озів і притримали його 6 років. Обложені з усіх боків 5 тисяч козаків відбили усі наступи 300-тисячної турецької армії, яка мала величезні втрати і, знявши облогу, змушені була повернутися до Турції. Щоб остаточно закріпити за собою Озів, козаки просили допомоги Москви, але, не діставши її, зруйнували фортецю, забрали з собою усе майно і повернулися до Черкаську.

Підступною політикою серед козацтва, а головно його провідної верстви, Москві удалося викликати серед донців антагонізм і, не зважаючи на величезний спротив прихильників незалежності, змусити Дін скласти приречення цареві Олексію Михайловичу в 1671 р. До цього акту спричинилися невдачі руху отамана Степана Разіна, що його війська, після двохрічної боротьби, було розбито. Але й приречення цареві не упокорило донців. Вони й далі трималися незалежно, не виконували царських указів і, в часі релігійних нагінок у Московському царстві, були захисниками і підпорою для вигнанців. До 1707 р. Військо Донське зберігало лояльність, але коли Петро I вислав війська на Дін, під командою князя Долгорукова, щоб повернути з Дону всіх русских-утікачів, — козаки не побажалискоритися цареві, вбачаючи в тому спробу порушити право захисту, яке козаки вважали недоторканним. Військо Долгорукова було знищено цілковито і цар Петро вирішив остаточно покінчити з незалежністю козацтва. Зібралиши велике військо, він наказав жорстоко розправитися з козаками. Отаман Кіндрат Булавін виступив проти

царя, але військо його було розбито і, оточений з усіх боків, Булавін застрелився. Частина козаків, з отаманом Некрасовим на чолі, вийшла на Кубань у підданство турецького султана. Пізніше некрасовці переселено в район Константинополя, де вони живуть і досі. Сотні козачих станиць було спалено, понад 10 тисяч козаків повішено і на плотах пущено Доном для застрашенні. В 1708 р. Петро I прибув до Черкаську і наказав вибрati отаманом бажаного йому кандидата. Незалежність Донського Війська втрачено було до 1917 р.

Історик проф. Сватіков так характеризує ту епоху: „Донське козацтво уявляло собою в 16 і 17 століттях військово-демократичну республіку. Ця республіка була особливою, окремою від Московського царства, державою. Вона мала свою територію, свій народ, свою владу”. („Россия и Дон”, ст. 16).

Донське козацтво у складі Російської імперії

Цар Петро I, розправившись з усіма прибічниками отамана Кіндрата Булавіна, в 1709 р. наказав козакам зібрати Круг і вибрати на посаду Донського отамана Петра Рамазанова, який став, таким чином, першим затвердженим урядом отаманом. В 1723 р. уряд скасував Круг і указом призначив Донським наказним отаманом Краснощокова. Влада від Кругу переходить до Зібрання Донських старшин, але вона поступово обмежується самодержавством наказного отамана. Особливим довір'ям уряду користувалися отамани Данило Єфремов і його син Степан, які керували Доном з 1738 до 1772 р. Маючи довір'я цариці, Степан Єфремов ігнорував розпорядження уряду, за що його обвинувачено у намаганні відділити Дін від Росії, „розжалувано”, ув'язнено у Петропавлівську фортецю, а потім відправлено на заслання, де він і помер.

В 1775 р. почалося народне повстання під проводом донського козака Ємельяна Пугачова, яке підтримали не тільки козаки Яіцького і Оренбурзького Війська, але також киргизи, башкіри, мордва, і все русське Надволжя. Становище уряду було таке серйозне, що для здушення повстання покликано уславленого полководця Суворова. Повстання виникло як протест народних мас проти сваволі і гніту поміщиків і чиновництва. Донські козаки участі

у повстанні не брали, але співчували йому, бо вбачали в тому полегшення й своєї долі.

Проте, уряд, жорстоко здушивши повстання, не тільки не послабив централізацію, але, навпаки, запровадив на Дону загальноросійські цивільні і кримінальні закони, що вдалило по багатовіковому козачому укладові, а також обмежило права самоврядування. Указ Катерини II з 15 лютого 1775 р. запроваджував Військовий громадянський уряд і давав дворянські права донській старшині, щоб цілком відірвати її від козацької маси і тим у майбутньому ліквідувати „сепаратистичні” тенденції Дону, що їх довший час підтримував отаман Степан Єфремов. В 1797 р., за царя Павла I, відновлено донську автономію, яка, з деякими змінами, проіснувала до 1835 р. До 1875 р. на Дону ще зберігалася і церковна автономія, яку підтримував і уряд; воронізький архиєпископ не призначав духовництво з русских.

В 1798 р. Донське Військо прийняло до свого складу калмиків Дербетської орди, яким дано було землі в Сальській окрузі.

В політичному відношенні епоха царювання Павла I відрізнялась терором, спрямованим проти підозрілих на сепаратизм; з донських козаків посилено виганявся вільнокозацький дух. Постраждав від того й сам генерал граф Платов, якого обвинувачено у „крамольних” словах за що й просидів більше року у Петropavловській фортеці. Після звільнення, Павло I вислав його на чолі донських полків в похід на завоювання Індії. Невдовзі Павло I умер, а імператор Олександр I наказав негайно повернути козаків на Дін. Платов був наказним отаманом з 1802 до 1818 р. На його проект столицю Дону перенесено з Черкаська до новозбудованого Новочеркаська. В громадянському сенсі, Дін з його управлінням занепав.

В 1786 р. горці знищили Кавказьку укріплена Лінію і сполучення з Грузією було перервано. В 1800 р. ту Лінію відновлено і для заселення її почали суцільно переселявати козаків Волзького Війська, а пізніше — цілими станицями і донських козаків. На цьому тлі багато разів виникали бунти, що їх уряд здушував надзвичайно жорстоко: козакам виривали ніздрі і засилали на вічне поселення до Сибіру. Від козачої свободи не лишилося й сліду.

В 1783 р. Потьомкін доручив Захарові Чепізі, Антонові Головатому і Сидорові Білому збирати запорожців, — частина яких вже переселилася на Дунай, до Туреччини, — щоб формувати Військо Чорноморське. Впродовж 9 років переводилося це формування і в 1792 р. козацька флотилія пристала до Тамані, для поселення на землях над річками Єсю і Кубанню, що їх Катерина II подарувала Чорноморцям.

В тому ж таки році, похідним порядком прийшла й кіннота з Чепігою, а наприкінці весни 1793 р. прибув і Головатий з обозом і сімейними козаками. Всього поселилося на нових землях 25 тисяч осіб, які, на зразок Запорізької Січі заснували Катеринодар, а землю розподілили на 40 куренів. Несучи охорону кордонів, козацтво це мало широке самоврядування і зберігало тимчасом, хоч і слабу, але автономію. На початку життя було дуже тяжке, козаки вимиралі від голоду і хвороб і склад іх безупину поповнювався козаками з Полтавської і Чернігівської губерній.

В 1861 р. Чорноморське Військо з'єднано було з частиною Кавказького Лінійного Війська в одно Кубанське Козаче Військо, яке до 1917 року чисельно стало другим після Донського.

В 1835 р. Донське Військо проголошено „областю по особим учреждениям управляемой”. Цими зарядами („учреждениями”) були: „Положення про управління Війська Донського з додатком до нього”. Це „Положення” регламентувало усі сторони життя Дону, визначало козачий земельний пай і все життя козака поставило в залежність від розсуду начальства.

З 1848 р. Донські наказні отамани призначалися обов’язково з не-козаків.

Царювання Олександра III принесло Донові майже цілковите скасування самоврядування. Вільні колись громадяни Донської держави перетворилися на „служиле” військо типу аракчеєвських селищ, хоч і дещо пом’якшеного. Всю владу, раніше виборну зверху до низу, скрізь заступлено призначеною, а в станицях — затвердженням кандидата, бажаного начальству. Всі особливості Донського Війська, щодо військового управління і внутрішнього розпорядку військових частин, — скасовано.

За царя Миколи II, порядки, заведені його батьком, лишилися незмінними і навіть „дум-

А. Орликовський

ТИБЕТ – ВИПАДОВА БАЗА КИТАЮ

Більше місяця говорить світова преса про забутий країну Тибет, автономну частину китайської імперії.

Тибет підняв повстання в обороні своєї незалежності. Китай розправився з повстаним так, як Москва з Мадярциною. Згинуло в Тибеті понад 8.000 буддійських духовників, змасакровано тисячі людей, в тому великий відсоток жінок та малих дітей. Заподіяно це Тибетові за те, що не підкорився плянам Пекіну, який хоче надати Тибетові таку лінію, яка служила б територіальному розростові Китаю в його національній, економічній та політичній експансії до високих Гімалаяв, Паміру та Індійського океану.

Світові відома історія, що шістсотмільйоновий Китай, в якому лише 25 мільйонів людности становлять не китайці, (тибетці коло 12 мільйонів, монголи коло 3 мільйоні, туркестанці в східному китайському Туркестані, або т.зв. Сінкіянгові коло 5 мільйонів), а решта це китайці різного племінного та мовного походження, які стиснуті на великому нижньому просторі східно-китайської імперії та в Манджурії. План національної експансії китайців лежить в китайських західних провінціях з метою їх окітайщення та господарського поглинення, тобто з'єднання з старим китайським материком.

Під видом господарської розбудови Сінкіянгу, південної Монголії чи Тибету, з упромисловлюваннями приходять і китайські адміністратори, економісти, транспортовики, військові залоги та купці. Місцева людність усувається від керівництва своїм життям, а перетворюється на етнічну масу.

Тибетське повстання здавлено китайськими багнетами. Буддійський папа втік до сусідньої Індії та пе-

ський" період не приніс полегшення, навпаки, в революцію 1905 р. уряд використав козацтво, щоб підтримати свій престиж і козаки понесли на собі прокляття його режиму до революції 1917 р. Економічно Дін почав занепадати, як і решта 10 козачих Військ. Зі зростом населення земельні наділі зменшилися до 8 десятин. Підготовка і виряд козака на службу тяжко позначилася на господарстві, бо на купівлю коня і впоряду потрібно було 400 рублів. Уряд дуже неохоче дозволяв козакам будувати школи, хоч кошти побудування і утримання цілком лягали на Військову скарбницю. Міністер народної освіти Кассо говорив козачій делегації: „Козакам школі не потрібно, хай краще займаються своїм звичним військовим ділом".

Все це козаки бачили і розуміли, тому в 1917 році стали в революції проти імперського єдинодержавія за свободу незалежного Дону.

(Закінчення в наступному числі)

рестерігає Неру, відкриваючи йому карти китайсько-го імперіалізму, який з Тибету хоче зробити випадову базу для опанування усіх прикордонних з Індією, Пакистаном, Афганістаном та Бурмою територій.

До недавна Тибет був майже зовсім незагospodареним краєм, тобто без усіх промислових заведень. Що найважливіше не було тут транспортових шляхів і тибетське плоскогір'я відділяло китайський світ від індійського. За останні десять років в Тибеті споруджено низку магістралей, які з нутра Китаю доходять до кордону Індії, Бурми та Кашміру, а навіть аж під кордон Афганістану та Пакистану. Опанування Тибету уможливлює китайській експансії і на простори російського Туркестану, через який Москва має можливість поширювати і закріпiti свої впливи на сусідній Афганістан, з якого дуже вже близько до Арабського моря, через територію пакистанського Белюджистану. Простіше кажучи, китайський імперіалізм зударяється з московським за владіння гімалайським простором, якого центр є в Тибеті. Як Китаєві йде про вихід до Індійського Океану через Бенгалльську затоку Калькуту та порт Чітtagонг (головний порт східного Пакистану) так Москві йде про вихід ССР до Індійського Океану через Арабське Море, отже через Памір, Афганістан та Пакистанський Белюджистан.

Советський порт в Каракі чи Гвадар це ринок збути усіх советських товарів на усю південну Азію, Індію та Арабський світ та східну Африку (Абісинію, Кенію, Мадагаскар, Мозанабік).

Бенгалльська затока для Китаю це вільний вихід до Індійського простору держав південної Азії та східної Африки, а в далішому — це сповнення давніх мрій, про здобуття багатою Індокитаю з трьома мисками білого хліба — рижу в Бурмі, Сіямі та В'єтнамом.

І тому, коли Н. І. Таймс (21.4 ц. р.) пише, що Пекін у відплату Неру за його опіку над Даляй Лямою висунув претенсії до північної частини Індійського Ассажу та рівночасно домагається перегляду кордонів з Бурмою, то це ніщо інше, як намагання закріпити за собою найважливіші індійські та бурманські гірські простори, через які проходять шляхи до Індії та Бурми в долини рік: Браматури та Граваді, а тим самим до Калькуту та Шітtagонгу.

Нині нейтралістична політика індійського Неру відносно Пекіну та Москви дістася, як кажуть, в лоб і перед Індією стає питання, а що буде через 5 років? Чи не буде конечним для індійців піти на добросусідські зносини з Пакистаном і, розв'язавши кашмірську проблему, разом з Пакистаном скріпiti „Багдадський союз", який тепер переживає кризу, а завтра через стратегічну холодну війну Китаю за доступ до Індійського Океану, стане великою силою в лавці орієнタルних „багдадських" антикомуністичних держав.

Так само Бурма, Сіям, Ляос, В'єтнам, Малай та Камбоджа, боронячись від китайської інвазії, змушені будуть підсилити бльок країн СЕТО, яких завданням є боронити перед китайською загрозою простір рівни-

Улас Самчук

ОПЕРАЦІЯ БАТУТИН

(Уривок з першого розділу третьої частини роману „Чого не гойть огонь”)

Виразно, намацально, неухильно йшли совєти. Так, як у дев'ятнадцятому році, як у двадцятому, як і в тридцять дев'ятому. На санках, на возах, на кониках, на задріпаних „емках”, на трофейних „опелях”, на американських джипах. Гриміли і вивертали багно танки, гриміла поверхова лайка.

Інколи, несподівано, під свист вітру, зривались гарматні шквали, що раптовим огнем били, здавалось, в одне місце, щоб пробити діру, а потім повзли до неї обліплени сталеві гіганти з витягнутими, мов у жираф, шиями, і з сухіним кашлем виригали огонь.

Села повівались димом і відходили в небо або грузли живцем під землею. Ліси напихалися мужиками, мов клітка курми, і плач немовлят мішався з криком поросят, з шумом вітру в своєрідну симфонету.

Фронт плив шляхами, обливав острові лісів, заливав селища, об'їдав і обгризав усе, що міг істи і гризти, і тік далі лінивою течією від точки до точки, від ночі до ночі.

— Тaa, хлощі! Тепер почнеться війна! Це вам не фріци в рукавичках! — казав Троян своїм принишкилим бійцям, що нарешті одного ранку вздріли на полях силюети, загорнути

кової Азії, Малаяї, Індонезії, Філіппін та навіть в просторі Австралії, як сумежного великанського континенту на південь від Сундайських островів.

А на накінець стоїть ще одне питання: чи буде Москва спокійно дивитися на експансію Китаю в сторону Бурми та Непаллю, Кашміру чи Паміру, знаючи добре вартість цих просторів для розросту китайського імперіалізму.

Не знати, чи в Кремлі володарі зможуть бути спокійними, коли виростає нова світова потуга, могутній Китай, який вже нині зазирає на Монголію (МНР), яка довший час належала Китаєві.

Врешті Туркестанський советський кордон з Китасм між Паміром та Алтаєм до нині не забезпечений для оборони, а туркестанці ще не забули московського вандалізму при завоюванні, дошкульно вичувають його і під нинішньою „опікою”.

Хто зна чи не стане побут святого для буддійців Даляй Лями в Індії зворотною точкою в укладі політичних сил на усьому азійському континенті від Босфору та Каспійського моря по воді Тихого Океану та Цейлону.

в лахи багністої барви. — Вааньки! Братуушки! — заспівав такий Марко, що був розвідачем і перший їх побачив. — Берія суне!

— Чого засяяв, Марку, мов би тебе з милом вимито?

— Та ж яблучко! Мать-перемать! Так і гримить! Так і запахло двадцятим!

— А скажеш, кепсько вбрані? — підкинув котрийсь.

— Хто каже кепсько? Фасон пролетарії до останньої нитки вдержано, лише ті пагони царські.

— Прип'яв, кажеш, квітку до кожуха!

— А що не кажіть — ті їхні лахи з пагонами якось одразу просіяли.

— На Европу ж ідуть!

— А в революцію, кажуть, ті пагони зі шкурою витинали!

— А! Згадав! Зі шкурою!

— Кажи не кажи, а на Европу пруть — і баста!

— Так їй, стерві, й полагається!

— Їй то їй, а що решта? У них там „гемконсерви” з Чікаго, у них там всілякі Моргенхвости з Нью-Йорку, доба, коли їх батько годував, як гусей, гречаною полововою, минулася. А он як дійдуть до Берліну — побачите, що з того виросте! Вони вам загнуть параграфа, що й сам Рузвелт здивується.

— Тій решті так і треба! Моргенхвостам так само набридли колачі, як цим гречана полові — подавай, значить, половину!

— Тут, видно, справа не в самих колачах.

— О!

— Чо'о! Заокав.

— А в чому ж та твоя справа?

— В ідеї! В соціалізмі! Не самим хлібом си-тий будеш.

— Ооо! Нагадав! А ми й забули! Ну, знаєш...

— Сором! Сором, братця!

— Як не забути! Соціалізму у нас, як повітря! Океан! Річ звична. Чи риба думає про воду, в якій плаває? Ти мені вибач, але це добра ідея. Братіки! У моргенхвостів забагато

колачів, у нас забагато соціалізму, от і торгуємо. Натурою. Товар за товар.

— Та он уже, кажуть, замовлено соціалізму на двадцять більйонів.

— Жартуєш? — зляканим голосом промовив хтось із самого заду.

— Що жартуєш? Спитай он Марка! А „гемконсерви” звідки? А джіпи? А мільйон тонн сталі? А танки? А кораблі? А ті он, як каже Залізняк, чотири тисячі вісімсот бомбовозів! По-твоєму це жарт? Е, брате! Соціалізм повною парою наближається до брам Нью-Йорку, як тайфун, і ще побачиш... Вашингтон! Усі сорок вісім білих зір — червоні! П'ятилітка! Полова! Черга за лахами! І Сталін з Берлію в Капітолі! І пан Моргенхвіст б'є браво і кричить ура! Ха-ха-ха! Ге-хе-хе-хе! Картина! А на Алясці табори-табори! Ха-ха-ха! Ех, яблучко, та куди котишає? Ха-ха-ха!

Загальний регіт покрив голос промовця, та бір веде свою мову — ті, що „їх знають”, і ті, що тільки знайомляться, і на одне виходить: не такий чорт страшний, як його малюють, людина й до чорта призвичається.

Троянівці якось дуже швидко надихались нового повітря, якось по-своєму підтягнулися, підбадьорились, зібрали різні вісті. Одна якась советська, також бригада, навіть фінок їм підсипала — передайте, мовляв, лісові привіт! Ось тільки дійдемо до Берліну — „дайош реформи”, а ні — маршем на Кремль!

Троян з першого дня в роз’їздах — Клеванщині, на Цуманщині — наради, день і ніч наради, фронт дійшов лінії Ковель-Броди-Коломия і там загруз, треба приймати рішення. Майнула приваблива думка: а що як та магічна, стара австро-русска межа та знов принесе сімнадцятий? Та зміну політики альянтів? Та загальну революцію? Тоді на Київ ступає зализна рать лісів! Братики, братики!

У тих роз’їздах Троян познайомився біжче зі своїм шефом Енеєм, який щойно вернувся зі сходу, з-під Житомира, хрещений огнем і обгорілий від сонця та вітру, як старий баняк.

Обидва мали свої пляни не конче тотожні з плянами командування. Там усе казали чекати, — мали, очевидно, свої резони, як та магічна межа старої Австрії, як натяк на сімнадцятий рік, як якась нова зброя, як зуб за зуб,

і що не варто, мовляв, вичерпувати сили передчасно, бо на все прийде свій час.

Але невмолимий Троян і тут хотів бути оригінальним, все бив і бив в одну й ту саму точку, що тут, либо ні, ніяка границя, ніяка стара Австрія і ніяка нова зброя, а тут Америка і її інтереси в широкому світі. Германію, мовляв, б'ють з повітря день і ніч, за підрахунками Залізняка, на неї вже звергнуто мільйонів двадцять тонн динаміту, і це ніякий жарт, а конкретна дійсність, і що в такій ситуації армія соціалізму обов’язково потрапить до Берліну хоч би навіть на чотирьох, і нема причини довго на це чекати, бо її шанси і сила зростають в аритметичній прогресії з кожним днем, з кожним кілометром.

Тим більше, що Троян плекав свою задавнену, але завжди свіжу, болючу, як біль зуба, думку, що з нею ось уже другий рік носиться і не може її нікому прозрадити. Але як тільки він опинився в районі розташування, так званої, Першої Української Армії, його думка відразу віджила, і коли справа набрала вигляду конкретної реальності, він змушений був поділитися нею з кимсь із свого командування. І вибрав для цього Енея.

Еней був парубок моторний
І хлопець хоч куди козак,

— повторював своє Троян. Він зінав, що головне командування УПА саме в цей час ледве чи схвалило б його авантюру, навіть коли б вона зaimпонувала. Це була дуже ризиковна справа, яка могла б принести для армії підпілля поважні наслідки. Тому Троян звернувся не до головного командування, а до свого зверхника Енея.

— Як ти думаєш відносно цієї справи? — спитав він Енея десь наприкінці лютого в його штабі на Цуманщині.

— Думаю, що кувати залізо треба, поки воно гаряче, — відповів спокійно Еней, гризучи цибух своєї, подібної до мазнички, люльки, що від неї його чорні вуса стали рудими, а сам він наскрізь просмердів махрою.

— Думаєш по-ковальськи... Той фронт, той фронт! Він мені ніяк не подобається, — сказав Троян.

— Не скажу, щоб подобався й мені, — пробурчав Еней.

— Не сьогодні-завтра трісне, і повалять на Берлін. А тоді наберуться духу „победи”, а тоді всілякі „дойче фрав” та „дойче бір”, і пиши пропало. Ні, ні... Не думаю, що це вода на наш млин.

— І я так не думаю, — сказав Еней.

— У мене тут, Енею, одно діло, що вимагає мозку і трохи дискретності. Не знаю, чи й казати...

— Чому б ні? Кажи! За мною — гроб!

— Там той весь маршал... Що обіцяв нас розтерти... Батутін такий...

— Ну! — підняв вуса Еней.

— Та чи не варто б його...

— Кропнути? — буркнув Еней.

— А як ти думаєш?

— Ідея не погана. І не нова. Мої хлопці давно над ним око держать... Лише це не так: два рази два... Біля нього там — вся Азія, як біля Пугачова. І навіть наш командир Клим не від того, тільки, каже, треба чекати.

— Але ж вислизне. Не підеш же за ним до Берліну...

— Та знаю, знаю, дай подумати. Він тепер десь там біля Корця обертається, а його кур'єри день і ніч гасають, одного навіть вдалось зняти — лише нічого не сказав.

— От би так живим! Що?

— Мій молодший командир Ворон уже пробував — не вигоріло. А сердитий. Таке тобі, в пояс ростом, кацапча, а люте, як холера. Ми вам ту вашу Україну випишемо на заду литим золотом — сказав одному нашему хлоп'язі, що попав у їхні лапи. Дуже, чув, злоститься на тебе, Трояне!

— Знаю, знаю...

— Нечемно ти вчинив з тим його коновалом Макаровим. Де ж так грубо... висікти. У них там ритуал — магічна тройка, присуд, потилиця.

— За старим московським звичаєм зробили, хай вибачать... Як то кажуть, хліб за хліб. Але „Еней був парубок моторний”! Слухай, Енею!

— Слухаю!

— Мусимо його живцем! Га? Давай візьмемось!

— Хібащо давай!

І вони міцно засіли за плян. Вибрали снайперів. Старанно шукали місця. Була зима, мі-

сяць лютий добігав кінця, березень видався гірший від лютого, вергало снігом, било дощами, та все таки Царенко підтягнув одну чоту на відтинок соші Корець-Рівне під спалений хутір Могилянка, а Ворон з другого боку підійшов під цукроварню Бабин. Через польських підпільців, що вже розчарувалися в союзниках, які не зупинились на ризькій границі, а пішли далі на Варшаву, Троян довідався, що великий маршал, десь так з кінцем березня, має рушити далі на захід, ближче до фронту, і що проїжджатиме він невідмінно шляхом на Рівне. Троян з Енесом підтягнули своїх снайперів і закопали їх при самій дорозі, як кротів, з обох боків глибокого виїзду.

Час тягнувся, як смола. Ночі ще були можливими, але ті прокляті дні! Шляхом взад і вперед тягнулися, як змора, валки машин, ішли піші, запасні батальйони, котились кінні обози. Снайпери сиділи в дірах сливе на очах, під дощем, снігом, з напруженими до відмови нервами, з гарячими, червоними очима... Іноді видавалось, що все це кляпа, що діло програне, але було вже в усьому тому якесь приречення, намацальна фатальність, звірячий інстинкт. І коли, майже несподівано, впав той День-Х, — ранній ранок, ясний і соняшний, снайпери рішили, що все одно й так вони пропали, бо валка, яка на їх очах сповзала в долину і яку вони непомильно розпізнали, як ту, справжню, складалася з довгої черги автомашин і панцерів. А коли ті машини почали ще швидше підніматися з долини, не було навіть часу на команду, і перша серія по передньому панцері була чимсь дуже розpacливим і лише пару секунд пізніше кулемети снайперів били вже по всіх машинах з певною, можна сказати, системою.

Про те, щоб узяти живцем, не було й мови, не було навіть певности, чи били туди, куди слід. Та коли деякі машини загорілися, на них з обох боків, навмання, сипнулись ручні гранати, і під їх вибухи снайпери вирвалися зі своїх дір і чистим полем погнали в різні боки, не додержуючи ніяких приписів обережності.

— Яка там у чорта обережність, — казав пізніш один з учасників, такий Гак, — коли все це діялось, як на долоні, бо по всіх кращих місцях сиділи їхні застави, а до того з тебе й так випирало дух. І це, кажу вам, не був

страх, це був край усіх фізичних сил, щоб уникнути їхніх куль, бо за нами вже гналося кілька вершників. Деяких з них ми мусіли засадити, і все то були секунди! Дослівно секунди. До цього часу не знаю, чи я стріляв, але амуніції не стало — значить, стріляв. Я думаю, що краще від нас били Енеєві хлопці. В кожному разі, мені мигнуло в очах, що їхні автомати прошивали машини, як кравець сукно. Я не знаю... Наш командир невдоволений, але по-моєму це діло зроблено було тіп-топ!

Троян дійсно був невдоволений, він усе розраховував на „живцем”, і тому вважав, що весь його плян зірвався цілковито. Спочатку не знов навіть, чи щось там вийшло взагалі, і лише пізніше переконався, коли по всіх фронтах і штабах пройшла вість, що вбито маршала Батутіна. Німецьке радіо подало, що це — діло їхніх запільніх з'єднань, альянти подали, за советським радіом, що маршал був ранений у боях на фронті і помер у шпиталі.

УПА і все підпілля взагалі мовчало... В цей час стало відомим, що штаб Батутіна має вже готовий плян акції проти УПА, так звану „Чекістсько-військову операцію для прочищення прифронтового тилу”. Стало відомо також, що ще перед розправою з Батутіним сам Сталін дав гострий наказ секретареві КП(б)У по-кінчили з тією „бандою”, вивезти половину населення України на Сибір і заселити опорожнені терени „інородцями”.

На овиді з'явилася ціла, так звана, влада УССР на чолі з Хрущовим, на села посыпались „звернення”, „заклики”, „амнестії”, що нагадували стилем і змістом „амнестії” фон дем Баха-Залєвського, а разом з тим почалася „чекістсько-войськова операція по ліквідації німецько-українських, буржуазно-націоналістических банд”.

Вже 26 березня, по тижневі після операції Батутін, 206-ий батальйон ВВ НКВД вирушив з-під Костополя на Збуж і Яполоть прочісувати ліси над Горинем, але, переправляючись через ріку, натрапив на курінь командира Гострого і після короткого бою, залишивши понад сто трупів, припинив свій рейд. Чекісти зрозуміли, що з „бандитами” силами батальйону розмовляти не випадає.

Після того пішли бригади, дивізії, панцерні з'єднання і летунство. Гасло „раздавіть” по-

Іван Ірлявецький

МОНАСТИР

Передо мною монастир:
Минулих спітостей скарбниця.
Старі пергаміни, листи,
Забуті таємниці...

Довкола, в дзеркалі води,
До мурів шлях, як тінь галузки,
І сонця промінь золотий
Та водограю плюскіт.

Перелітала й тут весна.
Над церквою блакити барвища
І хор птахів, уставши з сна
Співає межи листям.

Величний, незбагнущий час
Сліди свої отут полишили,
За тих, щоб слава збереглась,
Що у борні, не в тиші...

Бо недалеко громи б'ють,
Життя відповіда на зиппіт:
Ті, що мовчали — месть кують,
Новітні креслять мапи.

Це дійсність — не примари й сон.
Хоч дійсність люта і жорстока,
Що там десь, — скоро й тут — вогонь,
Та сильних мужні кроки.

Передо мною монастир:
Я чую спів, то знов прокльони,
То покрик, що зове в ряди
Далеких легіонів.

І знаю я, що в день один,
Як вісті молоді прилинуть,
Аж буде треба, то з святинь
Поробимо твердині.

неслося по всій країні. Пішли „давіть”. 10-го квітня вздовж Горині, 12-го — під Ленчином, 15-го з допомогою літаків і танків пішли на Пустомелівські ліси, на Енея. Був наказ забрати його живим. Бій тривав дев'ять днів. Ліс клекотів, вибухів, горів, енеївці наклали гори ворожого трупу і відійшли до Ленченських лісів за Случ. 26 і 27 відбулися завзятущі бої під Ленчином, під Городною, під Антонівкою, вздовж залізниці Ковель-Сарни... Всі вони, як правило, закінчилися для лісовиків переможно. Чекісти все більше й більше набирали до них пошани і разом з тим бажання зламати їм хребет.

Микола Бутович

КАДЕТСЬКИЙ КОРПУС

(Продовження)

Ювілей Полтавської битви, кадетське життя, виховники, учителі, урочистості, екскурсії.

Чепурні, поверхові й партерові будинки Полтави утопають в зелені дерев. Це місто-сад. Місто Котляревського й Петра Первого. Місто кореня української мови і її неволі.

В 1909 році, коли я перейшов до четвертої кляси Кадетського Корпусу, Полтава готувалась до великих урочистостей — 200-ліття Полтавської битви. Кадети мали у червні перервати літні вакації і з'явитись на велику параду. Мав приїхати цар Микола II з найвищими достойниками. Мав бути великий збір „вроподданих” і війська, велике ура і „лікованіє”.

Кілька років тому у Полтаві був інший здвиг, — з'їзд верхівки свідомого українства на відкриття пам'ятника Котляревському. Теперішній же здвиг мав більше натягти обручі української неволі, стерти слід мазепинства й котляревщини.

Я, на пораду тата, на „торжества” не поїхав, а преспокійно „торжествував”, заїдаючи вареники з вишнями й медом, купався у Пслі та малював з великого кургану над Броварками панораму Гадяча.

Ціла околиця Гадяча пригадувала між тим ті події з-перед 200 років. Тут скрізь були бої і за Гадяч, і за Рацівку, а головне за Веприк — місто сотника дідичного Масюка, що його онуки стали вже Масюковими — московськими супер-патріотами і, поставляючи за Кримської війни харчі для російської армії, волам, від великого усердія, навіть роги позолотили. Сам же сотник дуже прислужився перед Петром, бо доніс російському штабові, що у Веприку переховується аж двоє мазепинських сердюків.

Коли вже згадувати ті часи, то згадаймо передовсім систему забезпечування і способи, якими викорінювано мазепинство, а насаджувалося малоросійський-черкаський, як тоді у нас називано, патріотизм. Довідавшись про союз I. Мазепи з Карлом XII Меншиков послав наказа новому гетьманові Скоропадському, щоб тих, які провіянят шведам будуть привозити: „ловить і вскоре вешать, не отпускаю ні-

куда”. Натомість тих, що покажуть вірність і будуть шведів ловити, або забивати — нагороджувати після такої табелі з Петрового маніфесту: „Хто із малоросійської народності із непріятельського войска возьмет в плен генерала шведского, получит 2 тысячи рублей, полковника 1 тысячу, за офицера в зависимости от чина, за солдата 5 рублей, за убийца по свидетельству явному 3 рубля”. Підкупав Петро і Січ Запорізьку. Запорожці гроші взяли, але листа йому відписали „с нареканієм і безчестієм... чіння многіє непрелічнія запроши”...

Полтава в ті часи було маленьке, валом і тином укріплене, місто на високім березі Ворскли, і мало всього 4 тисячі населення. Мазепа заготовував в нім великі запаси харчів для шведів, універсали його читалися в церквах „з великим почетом”, а сам полковник полтавський Левенець ніяк не хотів їхати на вибори нового гетьмана всіляко викручуючись, помимо того, що Петро його аж тричі кликав. Мусів поїхати, аж по нього прислано було князя Волконського з Інгерманландським полком, три ж інші російські полки стали гарнізоном у Полтаві під загальною командою полковника Келіна.

То ж не дивно, що Петро взявся до радикальних засобів — казав виклясти Мазепу, знаючи, що це матиме якийсь вплив на народні маси та одночасно всім, хто зраджував Мазепу, давав великі нагороди, а в першу чергу зрадникам у Батурині — Стіжкові і Носові.

Після Полтавської битви було „лікованіє” і знову „лікованіє”, потім Петро вступив до Полтави. Місце, де його зустрів і вітав полковник Келін, стало таким історичним, що „малоросійський генерал — губернатор князь Куракін” сто років пізніше поставив на нім пам'ятник — високу колонну з орлом зверху. Ця колонна виглядає, як символ, як кілок в могилу Мазепи, як кілок в могилу волі українців, вона стала центром Полтави. Довкола неї постав кадетський круглий сад, а навколо його побудовано „казильные учреждения”: дім губернатора, Маріїнська гімназія, окружний суд і кадетський корпус. Маленька Спасска церква, де Петро зайдов на молебен, дісталася ка-

м'яний футерал назовні, а з рештою будівельного матеріалу коло неї, на тому місці, де Петро зволив відпочивати, побудовано за царя Миколи І-го пам'ятник Полтавської побіди. Проти цього стоїть „Інститут Благородних Девіц”, — середня школа для полтавських шляхтянок.

Як казав у своїй привітальній Петрові промові Феофан Прокопович: „при громі Полтавської бітви роділся новий великий народ”, „черкас” уже не було. Разом зі забитими шведами їх було символічно поховано у шведській могилі на місці бою.

Літній табір Кадетського Корпусу був при шведській могилі. В таборі був один з московських редутів з того часу. Його стало відновлено, щоб кадети бачили і пам'ятали. Щоб підсилити сприймання, для цієї цілі угорі, у входовій клітці корпусу приміщено величезний малюнок Полтавської баталії, а навпроти неї плян битви. Щодня переходячи попри них, кадети мали собі пригадувати цю подію. Пригадувано її в обов'язкових піснях: „Царь Пётр покрыл нас славою побед и помніт бой Полтавской, помніт швед” а в другій — „Било дело под Полтавой...”

Олійний портрет Петра — оригінал, висів у парадній залі першої роти на центральнім місці.

**

Повернувшись восени до корпусу, я застав над входом до 1-ої роти мармурову дошку, а на ній напис золотими буквами зі словами Петра: „А о Петре ведайте, что жізнь сму не дорога, жіла би толькі Россія, щастє і благоденствєєся”. Той же напис був і на медалях, що ми всі дістали і на своїм серці мали носити. Дехто з наших корпусних дістав від царя золоті годинники з чорними двоголовими орлами, дехто підвищення в ранзі.

Шведська могила, що була близько корпусного літнього табору, була відновлена, як і російський редут з-перед двісті років, що був у самім таборі. До корпусного музею прибавилось ще крісло, що на ньому сидів цар, а вже раніше зберігалась там найбільша реліквія — табакерка Петрова.

Дві маленькі мідяні шведські гарматки теж зберігались при корпусі. Наші силачі часом пробували свої мускули, підіймаючи їх догори. Це, мабуть, гарматки з числа тих чотирьох

проти семидесяти московських, що з них стріляли шведи у цій трагічній баталії, бо не мали пороху для решти — двадцяти двох. Як пам'ятка тих трагічних часів залишилась народна пісня: „Ворскла річка невеличка, тече здавна, дуже славна, — не водою так волною, де швед поліг головою”.

Цікаво, що в підручниках російської історії, що ми з них вчилися, не було подробиць про дальші події у зв'язку з Полтавською перемогою. От хоч би парада у Москві, де полонені шведи маршували попереду, як трофеї і де Петро мав нагоду показати свою несамовиту лютість. Якийсь російський солдат зле тримав у марші рушницю, як описує це один з чужинецьких послів. Розлючений Петро вискочив на коні вперед, гарненько розмахнувся шаблею і відрубав йому руку разом з рушницею.

Також замовчувано і поразку Петрову на Пруті у 1711 році у війні проти турків, де Петро був цілковито оточений і тільки великими грішми викупився у Великого Візіря.

Реа сумнівуючи все, мимоволі пригадуються слова Мазепиної Думи: „Нехай вічна буде слава, же през шаблю маєм права!”

Немає сумніву, що совети цього літа, коли сповняється 250 років після Полтавської баталії, теж справлятимуть „торжества”, як і царі, парадуватимуть на полі битви, відновлятимуть шведську могилу і редут московський та славословитимуть Петра і, хто зна, чи не накажуть відновити анатому Мазепі й мазепинцям по церквах, бо це впливає „на народніс масси” по лінії воззеднання і укріplення „шатості черкасської”. Знайдеться не один Феофан Прокопович, що скаже промову про „один великий советський народ”.

**

Отож виростали ми на опору трону і „заштиту родіні”. Вростали у свою будучу військову кар'єру і жили у свідомості того, що ми певна воєнна каста зі своїми обов'язками і привілеями та традиціями. Були у нас і свої корпусні неписані закони: респект перед старшими клясами, полагодження всіх непорозумінь між собою без апелю до начальства і т. д. Хто це порушував, — тих каралося, — в темноті „цейхгаузу” накидалося на донощика шинелю і молотилося по заслугам. Була в кожнім корпусі

і своя „зверіяда”, себто віршована історія корпусу. Кожен річник абсолвентів дописував один куплет, в якім, звичайно, висміювалось якесь нелюбиме начальство. Вихвалялись у цій „зверіяді” в першу чергу сумнівої якості „восні доблесті”: „куріте, пейте, веселітесь...” Молодша кляса були „звері” — звідси і „зверіяда”.

У підростаючих, зрозуміло, мінялись зацікавлення й забави. Почали цікавитись панна-ми, ходили до міста, щоб переїтись у змаганнях важкими тісточками „картошками” у цукорні Кандиби, розповідалось про неіснуючі пригоди...

З забав уже відпали такі важливі гри, як у пера, блошки. Перестали збирати марки та наліплювати „пересніматильные” образки. Вже не читалося Нат-Пінкертон та Шерлока Гольмса. Не стрілялося більше через паперову рурку чорнильними кульками в потилицю нелюбому педагогу. Не було вже черги, щоб з розгону бити в живіт „служителя” Івана, не стрибалося по поличках на стінах і навіть такий акробат, як Шнітніков перестав скакати з високої печі у клясі ціляючи акуратно помежі лавиць.

Коли траплялись непорозуміння, то на більшу скалю, — от хоч би відірвання цілої полі учителеві математики роззлощеним кадетом, чи голосні кахикання зі строю, реагуючи на лайливу промову директора, що йому від злости аж борода тряслася, а голос переходив у смішний фальцет. Кари, — річ ясна, були в цих випадках дуже солідні, аж до виключення з корпусу.

В старших клясах було дозволено курити в „курильці”. Закон малпування тут вилазив на яву на всі сто процентів. Бо ж курець, то був правдивий мужчина, що й неприличні анекдоти знов розповісти, а по суботам, то голив його приходячий „парикмахер”. Силачі вже не бігали по слизьких паркетних коридорах, трохи не збиваючи з ніг дижурних виховників, тільки ходили статечно, випираючи груди колесом, руки ж тримаючи півколесом. Гімнастюрки ім, якимсь чудом, скорочувались і складались з заду у дрібнесенські фалдочки під сильно притягненим поясом. Така була мода. Кара, коли тaka траплялась, була більш достойна мужчини

— „карцер з твердим ложем, на хлібі й на воді”.

Збитки теж дещо змінились, хоч не конче були дотепні, от хоч би зав'язування у гудзи простидал і рушників тим, що пішли до театру. Театрали повернувшись пізно з театру, довго морочились, аж наречті лягали спати, клянучи і Шекспіра і Тьютю Мотю. А все ж, помимо того, що багатьо „вус вже сіяв”, часом відбувались традиційні, досить дитячі нічні паради-забави. По півночі, коли черговий виховник спав міцним сном у своїй кімнаті, збиралась „кавалерійська” охоча команда у парадній зализі зі швабрами (ликовими мітлами) в руках замість списів, і осідлавши дерев’яні стільці, в уніформі з нічних сорочок і підштанників, гарцуvala, як на конях, міняючи формації і скорість їзди. Майбутні кавалеристи любили величати себе „корнетами”, себто молодими кавалерійськими старшинами.

Помимо того, що в цілому акцентувалось ті позитивні прикмети, які прищеплювалось виховниками, — все ж негативний баланс малпування військовості в розумінні випивки, погрідливого відношення до молодших, до цивілів, до осіб іншої, не-воєнної касти, тримався і переходив від генерації до генерації. Бували випадки і якоісь хворобливої, часом безглуздої звироднілої жорстокості. Пригадую, як навіть у старших клясах мучили одного дуже релігійного кадета, сина полтавського „предводителя дворянства” Максимовича. Він з набожності носив на грудях під сорочкою цілий іконостас образків і хрестиків. Зате певна група садистів буквально переслідувала його: тягали до спальні перед великий образ, кидали на землю, казали виціловувати його образки нашийні, били, щипали, плювали на нього, мов би в них чорт вселився. Він все мовчки зносив і ніколи не зголосив жалоби начальству. Нераз і я розганяв ту прикру групу, як черговий. Слухали, бо я був старшої кляси.

Або трапився незрозумілий випадок, коли малий Радович плюнув на храмовий образ у церкві, підходячи до нього в черзі до цілування. — Був негайно виключений з корпусу.

Траплялось, що й „силачі”, переважно не дуже успішні в науці, що посиділи вже 2 або 3 зайвих роки, поглиблюючи свої знання в альгебрі, пробували тероризувати, вибравши со-

бі якусь слабосильну жертву. Та це нерідко кінчалось зле для самого силача, що діставав іноді рану ножем, чи ножицями. Не обходилося іноді і без смішного та курйозного. В першій класі наш поет — молдаванин Журярі, що збирал марки, постановив в секреті зав'язати переписку з китайським імператором Написав він в цій справі відповідного листа, але тому, що у нас була цензура листів виховниками, лист цей було прочитано перед цілою ротою і бідний поет-філіяліст довший час мусів знозити насмішки товаришів.

Були випадки і втечі до Америки. Ззичайно цих молодих американців ловлено вже на стації.

Або трапився один бідака — заїка, що спотикався на якісь слові і ні руш далі. Помагало йому, коли натягав максимально свого носа і тоді бажане слово вистрілювалось само. — Пізніше мусів перейти до цивільної гімназії.

Річ ясна, — головне було наукі і було її досить, особливо математики. Не всі її осиливали легко, так, що процент старожилів був досить великий. Траплялись і непересічно здібні. Пригадую з моєї класі кадета Кривошию, що був і здібний, і мав знамениту пам'ять. Ідучи в заклад за день вивчив напам'ять цілу сторінку льогаритмів. Поет Журярі, що про нього вже згадував, почав друкувати свої вірші в полтавських газетах Малярів і здібних музик теж було немало. Дехто з музик, властиво, музикою жив, а наука була так, — між іншим. Трапився і солідний астроном, який углибився в цю науку через туберкульозу. Він все перебував десь по санаторіях і приїздив лише на іспити. Був і „вундеркінд” в трохи молодішій від моєї класі. Очітаність і інтелігенція хлопця, на прізвище Гребінка, була надзвичайна. Умер на запалення мозку.

Питань національних, або соціальних для пересічного кадета не існувало, хоч було між нами багато різних націй, але всі вони автоматично, силою військово-виховного „прешрюккуера”, ставали росіянами великої „недслімової”.

Як згадував уже, було між кадетами багато чужинецького походження. Не говорю вже про німців, французів, данців, шведів, швайцарців, що були правнуками ще офіцерів чужинців, що пішли на службу Петрові й Катерині, але

Ікер

ПРО ТАК ЗВАНИХ „ЧОРТЕНЯТ”

(Фейлетон)

Пригадую, минулого року, після появи зворушливої книжечки п-ні Ольги Коренець п. з. „Зшиток малого монгола”, почалася була дискусія на тему виховання „трудників” до виховання дітей. Розпочали (і продовжали) дискусію наші Вішановні пані, бо тепер наступило таке врем'я, що жіноцтво майже тотально опанувало наше письменство: само пише книжки, само їх друкує, читає і рецензує. І добре робить, бо чоловіки за телевізією й „овертаймами” так зледащіли, що багато потіхи від них не сподівайся.

Ото ж дискусія, що вив'язалась довкола „Малого Монгола” виявила, що „трудні” чи там важкі до виховання діти були колись в Старому Краю, і є тепер в Америці, з тим, що аме-

рамало приїздило кадетів із „покореного” Кавказу, часом і мусульман, що їли вже солонину й співали молитву „перед обідом”. Перед тут вели, очевидно, грузини зі своїм „Ала верди” й лезгінкою. Об'єднання імперії йшло одночасно і згори і знизу через танці. Вчилися ми танцювати і мазурку з краков'яком, що прийшли з „Привіслянського краю”. Цей край мав уже у Варшаві Суворовський кадетський корпус, бо Суворов колись покоряв Варшаву. Тепер під його іменем існують усі советські кадетські корпуси. — Мали ми і православних виховників польського походження, як Квятковський чи Пшеждзецький. Вчили танцювати і венгерки, — хоч хрушцовського „визволення” ще не було, тільки з попереднього — подавлення російськими військами мадярської революції.

Сербів і болгар не упокорювано ще, бо Тіта ще не було, але в полтавській газеті з'явилася була стаття генерала Четиркіна, тата одного з наших кадетів, про Балкан. Вчений генерал доводив, що вже час бол гарам і серbam покинути власну мову і перейти на „общепонятну”. Наші балканці страшенно обурювались, та їх обурення для пересічного кадета було цілком не зрозуміле.

Про українство в корпусі скажу пізніше.

(Закінчення в наступному числі)

риканські діточки такі гірші чортенята від старокрайових.

І під цим твердженням я міг би навіть підписатись... Бо треба признатися, що нижче підписаний теж був „нелегкою” дитиною, проте, коли, бувало, мамуня закликали: „Іване, а йди їсти!” — то нижче підписаний не церемонився, і не показував жадних химер, а хватав за ложку і молотив, аж за вухами тріщало!

А не так, як було з отою мамою з 6-ої вулиці, яка мусіла вести свого розвезеного синка аж до кіна, коли хотіла, щоб дитинча з’їло сніданок... Бо в хаті нічого йому не смакувало! То брала мамуня свого „Монгола” за ручку, а під пахву торбину, в якій знаходився термос із теплою кавою, „кейк” і — ремінець. Синочок дивився на Тарзана, а мамуня під час того кормила його — доливала кави, підсувала солодке...

Коли ж і тут синок бунтувався, не хотів їсти, тоді мама вживала останнього аргументу — ресмінця, при чому синочок ревів, а мама також коло нього.

Ясно — тут постає питання: кого треба в цьому випадку більше винуватити — „трудну” до виховання дитину, чи безпорадну мамусю, яка так розвезла і розпустила свого коханого бельбаса?... Американці, які мають стільки мороки з своїми „чортенятами”, слушно пишуть тепер, що не тільки дітям, але й деяким батькам треба відповідного виховання. Тільки біда в тому, що батьків важче виховати, як дітей.

„Трудні” до виховання діти були і будуть. Два ньюйоркські юнаки, що втекли з дому літаком на далекі „вести”, щоб побачити зблизька індіян (про що писала наша „Свобода”) — не такі-то вже страшні ледацюги. Не один із нас утікав колись з хати і зі школи, щоправда — не літаком, бо такої високої техніки в нас тоді не було. Та й наш Тарас Шевченко, якого пам’ять ми вшановували в м. березні, втікав колись з хати до „тих стовпів вогненних, що підпирають небо”, — факт, що не перешкодив йому, зрештою, стати геніальним.

От цікаве, що якраз і з таких „Монголів” і їм подібних „чортенят” часто виростають потім Шевченки і Марк Твейни, славні письменники, мандрівники, учені, відкривці нових світів та нових правд у світі...

М. Щербак

КНЯГІНЯ ОЛЬГА

На клич її, у сиву давницу,
Неначе повінь із степів мутну,
Дружинники в боях великих
Спиняли печенігів диких.

В добу погані, як темна ніч, німу
Вона зоставила глуху пітому
І увійшла у Христосяйне світло.
Тоді, мов сонце в небесах розквітло,
Коли Вона, у радіснім привіті,
Із гір високих, над стрімким Дніпром,
Народ хрестила праведним хрестом —
Княгиня — перша королева в світі!

Я. Г.

З-ЗА ГРАТ

Ростуть задихано і вперто
Дерева юні у садку.
І сонце не боїться смерті —
І силу роздає пальсу.

І серце не боїться рани,
Байдуже до знуцань катів.
А може день цей, день останній,
Днем першим стане у житті...

Хай павіть куля! Навіть смертна!
Але зросте в височині,
Немов симфонія безсмертна,
Вона — омріяна у сні.

О Боже, Боже, дай почутти
Хоч в півпритомнім, смертнім сні,
Крізь ці московські бурі люті
Грім Запорозької Весни!

1940.

А буває (як же часто читаемо про це в Америці!) такий добрий хлопчина, хоч до рани його притули, тихий, скромний, побожний, і в школі гарно себе веде, і в церкві за вівтарного хлопця служить, — і раптом, ні з сього, ні з того, та добра, золота дитина принесе до хати стрільбу й застрілить тата і маму!

А потім усі дивуються — що трапилось?.. „Він же був такий гарний, чемний хлопчик!” — говорять.

Одна із загадок нашого бурхливого життя, яку важко розгадати.

А. Карай-Дубина

З СОЦІЯЛІСТИЧНОГО ПОБУТУ НА УКРАЇНІ

В плянах хрущовської семирічки зазначено, що... „на базі досягнених успіхів соціалізму в ССР вісмогливості для організації значного збільшення виробництва предметів народного споживання, ще більше поліпшити матеріальний та культурний рівень і покращати побут працюючих мас ССР”.

Але чи покращало життя поневоленого Москвою українського населення, як було обіцяно різними постановами та ухвалами партійних конференцій і з'їздів? А зрештою, як виглядає сьогодні побут українського населення на Рідних Землях?

Громадське харчування

Одним з поважніших показників стану матеріального та культурного добробуту населення є його стан споживання харчових продуктів, як в громадських їдалнях так вдома, у власних мешканнях.

В міністерстві торгівлі УССР є дуже докладні і досить таки „гарні” відомості, що на Україні тепер функціонує 23400 так званих підприємств громадського харчування. Число велике, а дійсність інша. Ресторани, ї дальні, чайні, перекусочні та кав'яні складають за своєю чисельністю навіть менше половини загальної кількості підприємств громадського харчування і їх є приблизно 10 тис., а 13400 — це звичайнісні кібути з алкогольними та безалкогольними напоями, з відомим в ССР вінігремтом сумнівої свіжості та черствуючою булочною, яку й пес не розгрізе.

На Україні сьогодні існує 45 тис. населених пунктів, — на одне заселене місце припадає 0,52 одиниці так зван. підприємств громадського харчування. Але й з цієї кількості переважну більшість становлять фабричні та заводські ї дальні, які розташовані на територіях підприємств і ними мають право користатися тільки ті працівники, які належать до цих підприємств. В ССР, як відомо стороння людина без перепустки не має права зайти на територію підприємства. І коли запитують в міністерстві торгівлі УССР: а де ж мусять харчуватися інші — не робітники підприємств, — міністерство відповідає: Для них існують загально доступні ї дальні.

Як свідчить саме міністерство торгівлі, на Україні існує тільки 2400 загальнодоступних їдалень. Вони переважно розміщені в центральному районі (дільниці) кожного міста, а на околицях та в робітничих селищах їх, за правилом, немає.

Згідно з останньою постановою ЦК КПСС та Ради міністрів ССР „Про дальший розвиток і поліпшення громадського харчування”, оголошено 1. 3. 1959 року, громадським харчуванням заплановано охопити на Україні, в містах 51% населення, на селах 12%. В Києві і Харкові — все населення. Зараз на Україні громадським харчуванням користується 12% загального населення.

Хрущовською семирічкою в містах і селах України планується збудувати 11700 їдалень, ресторанів, ка-

в'ярень та перекусочних. На 1959 рік передбачено збудувати і урухомити таких 700 одиниць. Але, як пише „Робітнича газета” ч. 59 ц. р., „з урухомленням нових підприємств громадського харчування твориться щось незрозуміле”. Щороку певна кількість їх відкривається, і щороку певна кількість їх закривається. В 1958 році було відкрито 643 нових їдалень, а закрито 137.

Щоб загнати до громадського харчування населення України, згадана постанова ЦК КПСС наказує переважну більшість продуктів споживати до „колективних ясел”, тобто до їдалень, перекусочних і ресторанів. Набуття продуктів в роздрібній торгівлі — в крамницях навмисне зменшується і гальмується. Отже, хочеш — не хочеш, мусиш іти до колективного корита, до ї дальні і не сам, а з родиною.

Міністерство торгівлі УССР та всі керівники громадського харчування на Україні вихваляються на сторінках газет, що після 20 з'їзду запроваджено нові форми праці громадських підприємств — самообслуговування, запровадження постійних прейскурантних цін на страви, відпуск обідів додому. Та, коли познайомились більше з новими формами праці, переконаємося, що вони існують тільки на папері в постановах міністерства. В містах України функціонує тільки 34 ї дальні, що продають обіди додому. Напр. в Києві, на вул. Полупанова функціонує ї дальня (одинока), яка продаває обіди додому, але її послугами користуються тільки люди, які живуть поблизу. Не поїде ж до цієї ї дальні споживач, що мешкає за три-четири кілометри, напр., на Подолі, Печерську, Лук'янівці тощо.

С ще кілька їдалень, які продають обіди додому і в інших містах України, але населення ними користувається не бажає. Міністерство торгівлі вихваляється, що в 1958 році такі ї дальні продали 10 млн. 69 тис. порцій додому. Які це порції, міністерство не говорить, бо обід може складатися з двох дань, які рахуються за дві порції, але й один пиріжок, куплений в ї дальні, міністерство також рахує порцією.

Коли ж перерахувати 10 млн. 69 тис. порцій на одну душу міського населення, матимемо, що припадатиме не більше ніж 0,3 отих порцій... Про якість суспільного харчування найліпше свідчить згадана вже раніше постанова „про поліпшення”. Громадське харчування не є масовим, зручним і вигідним для населення. Спосіб приготування їжі дорогий, а саму їжу у багатьох їдалнях готують несмачно, культура обслуговування низька, а обдурування споживачів дуже поширене, роstryнкування та самопостачання продуктами обслуговуючого персоналу, зловживання і крадіжки, брутальне ставлення до відвідувачів. Такий образ має „отарне” харчування, до якого Москва намагається загнати на Україні 51% міського та 12% сільського населення.

За побічними відомостями, які маємо до власної диспозиції, в загальнодоступних ресторанах м. Києва, Харкова, Одеси, Дніпропетровська та в інших цен-

тральних містах України звичайний обід з двох страв коштує 14-18 карб., тарілка зупи і котлети з капусти, або пшона з картоплею коштують в заводській ідаліні 4-6 карб. Більшість робітників або приносять з собою на працю перекуску з дому, або купують у буфеті дві-три булочки та пляшку содової води. Про таку їжу на початках березня місяця ц. р. повідомляла і газета „Красная Звезда”, яка писала, що після літання на реактивних літаках два літуни вирішили зайти до буфету, перекусити. В буфеті їм подали на перекуску по дві булочки та по пляшці ситра (води). Іншої їжі в буфеті не бувас. В Києві в найліпшому готелі харчування протягом дня (три рази— сніданок, обід і вечеरя) коштують 120 карб. 30 американських дол.). Вечеря: тарілка борщу, м'ясне блюдо та дві пляшки ситра коштують 52 карб. без чайових.

Про індивідуальне харчування українського населення тут не згадуємо, бо кожний харчується так, як зумів зорганізувати. Як кажуть: „часом — з квасом, а бувас й з водою”.

Внутрішня торгівля на Україні

На Україні, крім державної торгівлі, існують й далі два ринки (базари) — колгоспний (так зван. вільний) та чорний — по спекулятивних цінах. На колгоспному базарі переважно торгують молоком, м'ясом, яриною і овочами. Торгівцями на базарях є уповноважені від колгоспів та самі колгоспники, які відривають продукти від свого рота, що заробили на трудодні. Колгоспні базарі працюють в робочі дні від 5 год. ранку до 12 годин дня, а в неділю — від 5 год. ранку до 4-х годин по обіді. У неділю на колгоспному базарі можна навіть купити свинину, телятину, порося, курицю, масло, сало, барабанину, очевидно, якщо в кишені є відповідні гроші, бо її ціни відповідні. Ціни на базарах залежать від того, який привіз продуктів з колгоспів та від колгоспників. Але вони набагато дорожчі ніж в державних крамницях. В державних крамницях досить часто продукти бракують, бо й до цього часу на Україні існують ще так звані дефіцитові товари. Ціни приблизно на базарях такі: літр молока — 2-3 карб., коров'яче масло 30-40 карб. клгр. (в державній крамниці 27 карб. 50 коп. клгр.), м'ясо — 16-18 карб. клгр. (в державній крамниці 12-14 карб. клгр.), хліба в державних крамницях досить, але в одні руки продається не більше 2 клгр., однаке булочок можна купити скільки завгодно. Ціна на булочку від 80 коп. за штуку 50 грамів до 1 карб. 30 коп. — 200 грамів.

Молочні та м'ясні продукти до державних крамниць доставляються дуже рідко. Всі крамниці переважно заставлені консервами, чорним хлібом, білого хліба обмаль. Дуже зле в крамницях з цукром. Кілограм коштує 10 карб., але його майже ніколи немає. На колгоспному базарі цукор коштує 20-28 карб. клгр. Бувших закритих розподільників-крамниць тепер не існує. Офіцери та їхні дружини також ходять на колгоспний базар, або набувають продукти в крамницях воєнторгу. Закриті крамниці ще існують для найвищих партійних працівників та працівників МВД-КГБ. Вони

розташовані в дворі, де знаходитьться управління МВД, або в дворі облвиконкому чи райвиконкому.

Кількість одягу в крамницях за останній час збільшилась. Досить багато крепдешину, файдешину, шовку, інших легких тканин. Найльонова блюзка коштує 150 карб., на чорному базарі (закордонна) 400 карб. Шерстяної тканини в крамницях дуже мало. Убрання сеєрдньої якості коштує 800-1200-1300 карб. Жіночий плащ — 900-1400 карб. Матеріял на жіноче вбрання шовкове — 700 карб., блюзка з чистого шовку — 200 карб., обрус на стіл — 170 карб. (лляний). Немає в продажі рушників, кишенькових хустин, дуже мало шовкових шкарпеток. Також немає в продажі доброго мила, порошку для прання, гарної парфуму, крему для шкіри. Бумазея, перкаль, коленкор та інші подібні тканини продаються переважно на чорному ринку.

В державних крамницях на Україні існують такі ціни на різний крам: Ровер чоловічий — 658 карб. 50 коп., машина пральння електрична — 750 карб. (найдешевша), машина швальня з ножним приводом — 875 карб., годинник чоловічий на руку — 1300 карб., годинник жіночий — 890 карб., автоматична ручка для писання чорнилом — 25 карб., фотоапарат — 700 карб., піяніно — 3890 карб., автомашина „Москвич” — 25 тис. карб., годинник на стіл в дерев'яном футералі — 70 карб., пилосмок 695 карб., рушниця для полювання одноцівкова „іжовка” — 190 карб., стілець гнутий з лози — 70 карб., шафа-буфет — 1200 карб., коц вовняний — 475 карб., шафа для книжок — 565 карб., подушка — 45 карб., електрична лампа на нічний столик — 30 карб., бритва звичайна — 20 карб., сигарниця — від 10 карб., гітара — 100 карб., косинка жіноча — 34 карб., рукавички жіночі плетені — 40 карб., рукавички чоловічі плетені — 35 карб., краватка чоловіча — 12 карб. Наведені тут ціни є офіційними. Очевидно, що така дорожнеча на т. зв. предмети широкого вживання не дає змоги їх набувати в крамницях, тому у вітринах крамниць їх виставлено дуже багато для реклами та для пропаганди „ізобілія”. З чергами за потребним крамом — різне. Напр., в Полтаві, Харкові, Дніпропетровську та у Львові щодня населення стоїть в чергах за хлібом, але черги невеликі. Зате в Одесі, Севастополі, Запоріжжі та в Чернівцях бувають черги за сірниками.

Побутова обслуга

Недавно ЦК КПСС та Рада міністрів ССР видали ще одну постанову „Про заходи по поліпшенню побутового обслуговування населення”. Дуже багато гарних слів написано в цій постанові. А як вона виглядає на ділі? Кілька фактів за пресою:

В Червонознам'янці, Полтавської області є магазин без продавця. Покупців переведено на самообслуговування. Робиться це так: прийдеш до магазину, подивишся на замок та й прямуєш ще 4 км до найближчої крамниці...

... — Вода! Вставай швидше, чоловіче! Тихон Петрович спросоння заспокоював жінку:

— Нас не зале: ми ж на четвертому поверсі!

— Та прокинься, нарешті. То не повінь. У ванній з'явилася гаряча вода. Купатися будемо... Дружина метушилася, збираючи близну. — Буди скоріше дітей!

У ванній в цей час вирувало життя. Сусіди вже всі викупалися, про що свідчили іхні рожеві сяючі обличчя.

— Ну, купайтесь, з легким паром, — доброзичливо побажали сусіди і пішли спати.

Була третя година ночі. В цей час у багатьох вікнах четвертого та п'ятого поверхів будинків по вулиці Сталіна в Харкові та в будинках селища верстатобудівників спалахнули яскраві вогники. Появилася раз на тиждень гаряча вода.

Лиш Тихон Петрович заліз до ванної і намилився, як вода зникла, немов в пустелі Сахара...

... Селище Велика Кохтівка на Кременчужчині повністю електрифіковане. Але вечорами в кожнім мешканні засвічують гасові лампи, бо електростанція працює дві години раз на тиждень.

В селищі Іванівка, Луганської області робітники кутили для себе гасові лампи, бо електроосвітлення дуже слабке. Приймачі не діють, праси не гріються...

... Якщо хлопець і дівчина живуть у селі Бойківщині, Драбівського району, на Черкащині і йдуть вечером до місцевого клубу, з ними буває ось що. Прийдуть вони до старої, найгіршої в селі хати, яка клюбом звуться, а людей там уже повно-повнісінько, бо ж кіно показують. На лекцію не ходять, але до кіна люблять. Протиснуться наші хлопець і дівчина крізь натовп, куплять квитки, прорвуться якось до „залі” і дуже приємно час проведуть: він комусь весь сеанс дивиться в спину, а вона — потиличю...

... У Херсоні на вулицях міста багато красується чотириповерхових будинків. Глянеш і подумаш: „тут можна жити сто років і ні про що не тужити”. Але ліпше до тих будинків не заходити, бо затужиш. Затужиш і за тими пральними машинами, що стоять в пивницях будинків і від літа не працюють, і за тією сухою лазнею, в якій ще ніхто не мився, і за тими шафами, що за проектами були призначенні для робітничого одягу і яких немає, і багато за чим затужиш...

... В молодому шахтарському місті Кіровську Сталінської області, хто б не зайдов до гуртожитку молодих робітників, обов'язково хвилюється. Та й як не хвилюватись: близна на ліжках завжди несвіжа, у вікна вітер свистить, мешканці гуртожитку — люди „неповажні”. Один дорікає, що умітися ніде, другому два тижні близни не міняли, а всі разом кричать — холодно...

Наведені тут факти, так би мовити, окремі, а що ж пише постанова ЦК КПСС? „... Культура виробництва і обслуговування замовників в ряді майстерень низька, від трудящих надходять скарги на незадовільну якість пошивних і ремонтних робіт. Місцева кооперація та місцева промисловість незадовільно займаються побутовим обслуговуванням сільського населення... Не ліпше виглядає справа і в містах...”

Міста України

Київ. Саме місто робить дуже гарне враження. В крамницях досить багато різного, але дорогого краму, який не купується. Вулиці дуже чисті. Люди одягнені строкато. Багато мають бідне вбрання, але дбайливо виприсоване і вміло полатане. Але можна помітити, що деякі особи одягнені дуже модно, по-європейськи. Це напевно різні наставники та верховоди. Рух на вулицях великий, який регулюється переважно міліціонерами (Відділом Регулювання Вуличним Рухом) в білих рукавичках. В останніх часах на околицях Києва та в робітничих районах появилися „добровільні” міліціонери. Вони мають на лівому рукаві одягу червону пов'язку з білими літерами „ДНД”, що означає „Добровільці Народної Дружини”. Ці „добровільці” слідкують за порядком, заходить до ідалені і ресторанів, де спостерігають за п'яними, заарештовують хуліганів. Але в Києві п'яного на вулиці майже не побачиш, бо населення не бажає вживати алькоголь. Написи на вивісках установ і крамниць на російській і українській мовах. На вулицях чути переважно укралінську мову, досить чисту, хоч дехто цвенькає і по-московськи.

Щонеділі в київських церквах, які призначенні для релігійного населення, відбувається Служба Божа, але переважно на церковно-слов'янській мові. Серед відвідувачів Служби Божої помітно багато молоді і дітей.

Київ вражає багатством рослин: дерев, квітників, кущів, клюмб. Щовечора на Володимирській горці сяє над Дніпром хрест ки. Володимира Святого, який високо піднісся над Дніпром. Володимирська горка є улюбленим місцем відпочинку киян як влітку, так і зимою.

Одеса вражає кожного своєю симетричністю вулиць, мас також багато рослин. Але будинки переважно сірі і гнітючі. В деяких районах міста у будинках вже на другому поверсі бракує води. Дуже зле з житлом та меблею. Шпиталі й будинки для вагітних переповнені. Жінки, так само, як і в Києві, поводять себе дуже скромно. Щоб замешкати в готелі Одеси потрібно платити за добу 40 карб., а в Києві — 60 карб.

Робітники Києва та Одеси, як також і інших центральних міст України, мають приблизно до 1000 карб. місячної заробітної платні. Пересічний заробіток — 600-700 карб. Утримується з платні на різні державні потреби, як також платню за мешкання, світло, воду, каналізацію і т. ін. 250-300 карб. Багато робітників працює поверхнормово, ніби для виконання і перевиконання хрущовської семирічки, а фактично, щоб за поверхнормові години заробити більше платні...

В 250-ту РІЧНИЦЮ ВЕЛИКОГО ГЕТЬМАНА

ЛВУ і ООСЧУ видають

монографію О. Огобліна

ГЕТЬМАН ІВАН МАЗЕПА І ЙОГО ДОБА

Книга, біля 300 сторінок з ілюстраціями,

вийде у місяці вересні ц. р.

Видавництво приймає передплату готівкою до 1 серпня 1959 р. — \$ 3.00.

Видавництво „ВІСНИК“ ООСЧУ

I. Вовчук

ТО НЕ КРИТИКА

Про останній Конгрес УККА написано чимало. Перечитуючи написане, важко збагнути що хочуть ті, що писали. Всі чомусь узялися настирливо говорити, що установа такою, як вона є, — не може жити і виконувати свої завдання. На питання — чому не може, — даються різні відповіді. Одні говорять, що люди в УККА політично не підковані, політичні ляйки чи „нулі”. Ну, а що ж можна вимагати від таких людей! Другі шкодіють, що на останньому Конгресі не переведено реорганізації УККА і через це „невідрадність поглибується... і стара, як скрипучий віз, стара пісня продовжується”. Автор „Листів до Приятелів”, бачте, любить пісні, а не говорити які.

Треті обвинувають УККА в тому, що він 10 років відходить від демократичних принципів, а на VII-му Конгресі організації, які себе називають демократичними, не були належно заступлені, бо „ставилися до Конгресу байдуже, не вислали делегатів” і „йшли на Конгрес у партізанці дії і партізанці цілей”. Дехто тужить за тим, що Конгрес не висунув ніяких нових ідей, концепцій, так, мовби концепції міняються, як мода. Не обійшлося, звичайно, і без нарікань за те, що на Конгресі не був президент УНР. А з „Вільної України” довідуємося і про розмови перед Конгресом, на яких „окремі демократичні політичні групи висували тезу, що дотеперішній Голова УККА не повинен дістати демократичної підтримки своєї кандидатури на Конгресі”. Новина! І тут же висловлюється жаль, що коли Голова був зрезигнував, то демократичні групи не довели своїх плянів до кінця. І справді дивно, нащо таке писати після того, як на Конгресі, як відомо, всі групи просили проф. Л. Добрянського прийняти головство.

Багато пишеться і обов'язково підкреслюється як і коли та нащо покликано УККА. Історія переплітається з негацією, оздоблюється традиційним наріканням на „недолю”, мовляв, „невідрадність поглибується ще тим, що суспільство, усвідомлюючи що-раз гірший стан, не знає, як із нього вийти”. Деякі земляки люблять жалісливі нотки! Проспівавши їх, автор листів по-філософському робить висновок і „ясно, що після цього далі вниз котитиметься віз УККА”. Співці тих пісень може не помічають, а може й свідомо помогають своїми піснями перед суспільством котитися тому возові вниз, по похилій. Неперебірливою негацією можна зруйнувати кожну громадську конструкцію.

Я пробував класифікувати оті голоси і дійшов, про себе, до висновку, що діло зовсім не в організаційній структурі УККА, про яку часто говорилося і не в тому, що хтось „парлямент” (як любить дехто називати УККА) зруйнував, і не в бракові думок, а в негативізмі еміграційному, в бракові конструктивного підходу до справи і у відсутності пошани до своєї будови. Люди не помічають, як отакою „всезніцюючою” негацією, нічого не піддаючи позитивного, руйнують підвальнини будови, очевидно, далеко недосконалої,

з вадами і недоліками, яка за десять років щось робила і чимало зробила. Може про те і йде комусь, бо ж недаром, як вияснилося на останньому засіданні УККА, член Політичної Ради УККА від централі ДУКЦА писав листи до низових осередків, в яких передежував ті, щоб вони були готові вийти з УККА, коли в ньому не вдасться перевести задуманого. А що найголовніше, що в отій неперебірливій, руїнницькій критиці не обійшлося без поділу спільноти на „тоталістичну і демократичну”.

**

Серед зливи негуючої писанини про УККА завершеннем є стаття в „Народній Волі” з 14. V. „Як міняти структуру і політику УККА”, з приміткою, що стаття в порядку дискусії. Властиво то не стаття, а передрук з „Вільної України” ч. 22, яку видає „Вільна Громада”, представник якої до УККА і підписував згадане звернення до осередків ДУКЦА. Ну що ж, передрук, то й передрук.

Тільки чомусь трапилося так, що „Вільна Україна”, з якої передруковувала „Народня Воля” статтю для дискусії, з'явилася в книжкових крамницях десь 21-22 травня, а брошуря В. Даниловича „На маргінесі VII Конгресу УККА”, розповсюджувалася в Нью Йорку вже 12-13 травня, за три дні перед засіданням УККА. Чомусь редакція „Народної Волі” передрукувала уривок з статті „Вільної України” на десять днів раніше, ніж журнал появився. Звичайно, то дрібниця. Так маєтъ треба було. Дрібниця і те, що на засіданні Політичної Ради УККА 16-го травня виявилось, що до Екзекутиви УККА наспіли два листи. В одному з них, з датою 3-го травня ц. р., представник „Вільної Громади” з Дітройту, перейшовши межі пристойності в критиці діяльності Голови УККА, поставив ультимативну вимогу, щоб Голова зрікся з становища. Проте саме написав у своєму листі до Екзекутиви і п. А. Батюк, з датою 4-го травня, — голова Робітничого Союзу, який видає „Народну Волю”. Кажуть, що великі уми сходяться. В даному випадкові зійшлися не тільки помисли, а й час здійснення цих помислів. Самі думки досить вичерпно подано на 16-ти сторінках брошури петитового друку, потім повторено в журналі „Вільна Україна”, а перед тим — головні з них подано для дискусії в „Народній Волі”. Можна дивуватися тому всьому, але я не дивуюся, бо звик, що люди, які так люблять наліплювати собі наліпки „модного демократизму”, в діях не гребують жадними засобами для осягнення цілі, а її поставлено в наголовкові „Народної Волі”. З нього віходить, що справа вже вирішена кимсь, тільки треба подумати — як змінити. І так ставлять питання люди — члени Екзекутиви УККА, що два місяці тому схвалювали постанови на Конгресі, підписувалися під ними і закликали спільноту підтримувати. На поставлене питання в заголовкові статті „Народної Волі”, брошуря і журнал „Вільна Україна” відповідають, що треба позбу-

тися Голови УККА і перетворити сучасну структуру УККА на якусь „конфедерацію”. Тоді все буде гаразд. Конфедерація?

В усіх негараздах, що мали місце в дотеперішній діяльності УККА, „конфедератори” обвинувачують Голову. Він же, мовляв, довів до того, „що та організація, — в основі демократична установа — перетворилася в авторитарну установу”, він злікідував „ільно-зію, що УККА є українським парламентом”. І багато всяких провин наскліно Голові, включно з такими, що їх важко вмістити в нормальнодумаючій голові. А після всіх отих необґрутованих обвинувачень, так само, як і в листах до Екзекутиви, автори пропонують проф. Добрянському, якого два місяці тому обрали на Конгресі, відійти геть, а „ту роботу, яку для української справи зробив д-р Добрянський, зроблять інші люди напевно краще при пошануванні українського парламентаризму, себто демократичних зasad”. Висновок, як бачимо ясний, далекийдучий і продуманий.

В неперебірливій руїнницькій негації автори її договорилися, як то кажуть, до-нікуди. За їхнім твердженням, „наш УККА вже від 10 років очолює оди-ниця з тоталітарною психікою”. Психіка! Складна то штука. Але вжитий термін дозволяє поставити питання перед авторами — з чисі „психіки” походить ота робота, що гаслом її є „буйного, щоб чужі раділи”? Відкидати чи заперечувати оті, т. зв. за-киди не варто, бо немає чого. Авторам ідеться не про особу, а про щось більше. На думку їх, вся конструкція УККА — „це неприродне супружжя з тоталістами довело по 10 роках неприродної симбіози до того, що УККА є нині на похилій площі”. Що то за тоталісти — автори не говорять, не говорять і в чому виявляється той тоталізм. Нацо? Ім же ідеться тільки про латку на українську еміграцію. Не говориться і про те — в чому та похила площа і як її піднести. Зате багато говориться про кривду, що діється людям з демократичною наліпкою, бо „голова... не запрошує на Конгрес нашого Президента УНР в екзилі... наші „могікани” визвольних змагань не можуть виступати на Конгресах, на святах, влаштовуваних УККА і т. д., і т. д. „Лихо” справді поважне. Але не в ньому діло. Смішне то все, коли б за ним не було чогось гіршого.

А воно в тому, що українська презентація (УККА) „могла б існувати тільки тоді, якщо б в ній засідали люди демократичного світогляду. Цього ми не маємо. Ми маємо сильні групи тоталістичного світогляду, як спадок по фашистськім русі в Краю”. Чули? Еміграція фашизм принесла з Краю, в спадщину. Наклейвши таке, автори лицедійства, ніби плачучи перед кимсь, пишуть, що „інші еміграційні спільноти (сусіди наші — Ред.) цього спадку не одідчили зовсім, або не в такій мірі, як ми і вони є в щастливішім положенні”. Знаменито! Так і проситься: рятуйте, поможіть нам бідним! Дивіться, мовляв, які то ми бідні від тих тоталістів! Для кого і для чого ота руїнница, „комбединська” балаканиця? Мені здається, що буде помилкою відносити її тільки на рахунок нетакту чи нерозуму, з яким впарі йде завжди нарікання на „недолю” свою і взорування на сусідів, що часто те взорування і дораджують. В часи нашої визвольної

війни, уповноважений французького командування в Одесі домагався від представників українського уряду, щоб українці позбулися кількох членів Директорії, бо вони, мовляв, не такі, як комусь хотілося б. Діялося це тоді, як десь зверху було устійнено плян змусити Україну зректися державницьких засад в боротьбі з московським большевизмом, а разом, під прaporом „єдиної, многорусної Росії” боротися з комунізмом.

„Н. В.” на спілку з „Вільною Україною”, виплакавшись на кривду „демократичному світогляду” від якихось „сильних груп тоталістичного світогляду, як спадок по фашистському русі в Краю”, для чогось загадують сусідні еміграційні спільноти, що є ніби без тієї спадщини. Не будемо тут говорити про спадщину, бо українська політична еміграція, якби й хотіла її передплати не могла б, бо не було від кого її передплати. Дивним є оте звернення, ніби натяком, на згад, про інші спільноти (сусіди — Ред.). Які інші спільноти мається на увазі — лицедії не говорять. Але дещо говорить кінцева фраза з того унікального уступу: „Ми (цебто вони. — Ред.) мусимо числитися, що наша еміграція із західно-українських земель є пережерста тоталістичною демагогією, яка знова є прекрасним підложжям для демагогії різних амбітних, сребреніх одиниць”. Уступ почався з спадщини, за нею прийшов плач перед іншими, що та спадщина не дає діяти, а закінчилося те все узагальненням про „тоталітаризм” цілої української еміграції західно-українських земель. Договорилися! І це втяли люди, які добре знають, що наша політична дія відбувається на пляцу, на виду у всіх. Коли таке писали, то значить вважали, щоб „інші” чули, розуміли і користалися.

Відомим є що політичні кола російської еміграції (сусіди) завжди співають про „тотальній сепаратизм” українців західно-українських земель, не раз підкреслюючи, що відтіля походить і рід проф. Добрянського. Нацо вони таке говорять, то річ відома: поділити українську еміграцію є їхньою політичною мрією. Вони добре знають, що Львів без Києва, як і Київ без Львова, не обороняє української свободи і державної волі від московського єдинодержавія. Чому на тих самих нотах заспівали і діячі, що закохані в наліпки „демократичного світогляду”, взявшись валити УККА знутра. Досі ще ніхто не дописувався до такої клевети на „нашу еміграцію”. Може бути то припадок, а може і атавістична спадщина у лицедіїв. Не йде тут про причини, а про склерованість самої акції, а вона ніяк не в інтересах української спільноти. Чому на пригадався вірш з дитинства:

„В поле бес нас водит видно
И кружит по сторонам”...

Завданням спільноти є дати відсіч тому „водінню”, якщо не хочемо опинитися на бездоріжжі.

УПРАВИ ВІДДІЛІВ!

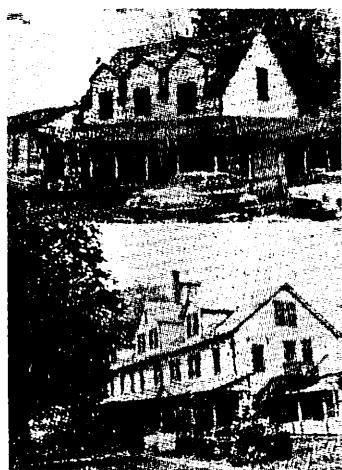
ЧИ ВИ ВСЕ ЗРОВИЛИ, щоб ПРИЄДНАТИ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ? ПОСПІШІТЬ ВИРІВНЯТИ СВОЇ ЗАЛЕГЛОСТІ ЗА ФІНАНСОВИМ ПЛЯНОМ.

ОСЕЛЯ СУМА В ЕЛЛЕНВІЛ

Еже п'ятий рік Оселя СУМА в Елленвіл, віддалена на 80 миль від Нью Йорку, дає змогу соткам нашої дітвори і їхнім батькам знайти присмний, оздоровлюючий відпочинок під час літніх, гарячих місяців. Лка ж мальовнича околиця на височинах Кетскільського узгір'я! Запашний ліс, що впоює повітря живицею, озеро, прозора, гірська річка, простір і вдалини — вкриті буйним лісом величні гори, що так нагадують Карпати... I все це далеко від великоміського гамору, від розпечених жаром вулиць, від нестерпної задухи міста, одним словом, — тут, на Оセルі, дуже гарні умови, щоб провести свої вакації.

Приміщення на Оセルі розташовані так, що одна група будинків на поляні, обрамовані десятками смерек, і становить замкнене коло з площею. Вона, ця група, призначена під табори юнацтва СУМА. Друга група будинків, з великою харчовою і касиною, зачинена столітніми деревами, є зручною для відпочинку старшого громадянства.

Та найголовнішим призначенням Оселя — служити нашому доростові. Цілі дні перебувають діти на свіжому повітрі, зайняті навчанням, розумною розвагою, спортом чи купанням в гірській річці. А коли сонце сковається за гори, тоді в присмерку вечора тисячами іскор горить ватра. Довкола — дитячі і юнацькі обличчя, застиглі в задумі, заслухані програмою. Слова, що йдуть від ватри, запалюють у молодечих серцях образи — загадки про княжих дружинників, які на кривавих побосицях степів України мечі обосічні щербили, йшли військовими походами на схід, щоб шоломом у Дону води іспити. Слухають уважно юнаки та юначки про тих монахів, що в затінку монастирських келій про князівську й козацьку славу на пергаментах списували... Може в сутінках вечора з'явиться і тінь Тараса Шевченка, який, караючись у чужій

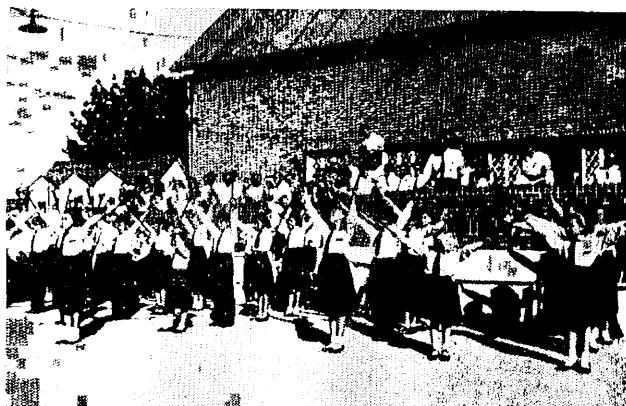

Приміщення для дорослих.

стороні на засланні, передав нащадкам свої слова: „Караюсь, мучуся, але не каюсь”. Та ватра викликає спомини про тих воїнів української революції, воїнів

УПА, що, наслідуючи Шевченків заповіт, кайдани рвали — волю й славу Україні здобували...

Тоді, у відблиску й заграві цієї ватри, бачить себе юнацтво, пізнаючи, що духові скарби, які в спадщину від батьків дісталися, такі великі, що меркне перед ними блиск чужини. Побувши в таборі, український юнак пізнає, що він не одинокий, що шляхами на чужині йде іх багато разом, покликаних до спільногого ве-

Дитячі вправи.

линого завдання. I радіє юнацтво силою свого росту, тішиться красою природи, пізнає її в мандрівках, гартує себе, здобуваючи вершки скелястих гір... Гомонить тут пісня козацька, стрілецька, упівська, пісня героїв, які, хоч і цінили красу життя, — з піднесеним чолом дивилися в обличчя смерті, обороняючи перед ворогами закон, виписаний на прaporах сумівської молоді — „Бог і Батьківщина”.

Таборове життя наснажує наш доріст фізично й духовно, але не меншу наснагу дістають і батьки та старше громадянство, відпочиваючи на Оセルі, серед чаївної гірської природи. I тому, коли плянуете десь перевести свої вакації, — приїжджаєте до Елленвіл, — на Сумівську Оселью, яка кожного року поліпшує умови побуту, щоб зробити присмним відпочинок і молодим і старшим.

I. B.

Д-р Ол. Соколишин

ПЕРЕД IV-ИМ КОНГРЕСОМ СУСТА

Мені доводилось слідкувати за діяльністю СУСТА трохи близьче, як учасникові III-го конгресу, як член управи Філії УККА в Нью Йорку, часто заходив до домівки філії, де примістились і наші студенти з місцевою громадою та централею СУСТА.

Четвертий Конгрес СУСТА відбудеться у Філадельфії, в аудиторії Ля Сал Каледжу 4—6-го липня 1959 р. Високошкільна конференція буде присвячена гетьману Ів. Мазепі та його добі. Тема актуальна й всеобіймаюча. На III-му Конгресі СУСТА — високошкільна конференція мала за тему Україну між обома світовими війнами. На тій конференції, можна було набрати до певної міри характеру вічевого. Теперішня

тема того не передбачає, думаю, що доповідачі про Мазепу, звернуть увагу на молдавські чи румунські джерела, що торкаються того питання й включать їх в свої доповіді.

Також й вибір органів СУСТА не залишено на саний останок, коли всі спішаться й розіжджуються в поспіху, тим разом вибір передбачається в понеділок 6-го липня рано, так, що по обіді можна спокійно роз'їжджатися.

До найважливіших осягів Управи СУСТА, на мою думку, слід зарахувати ініціативу про засновання КАТЕДРИ УКРАЇНОЗНАВСТВА при університеті в ЗДА. Для здійснення цього шляхетного задуму українського студентства покликано колегію: Фонд Кафедри Українознавства, який очолив енергійний студент політичних наук Степан Хемич. На початку січня 1959 р. ФКУ випустив свій Перший Бюллетень під ред. Ст. Хемича з цікавим матеріалом про стан слов'янських студій в ЗДА й навчання українознавства. Метою ФКУ є знайти коло 3.500 українських громадян в ЗДА, які своїми одноразовими стодоларовими датками, у формі членських вкладок, спільно створять фінансову базу для заснування кафедри українознавства. Будучи на зборах української громади з відповірником ФКУ в Нью Йорку, заскочив мене мілій факт, що на 30 присутніх представників наради, коло 25 задекларувало свої 100-доларові пожертви на ФКУ, з цього видно, що плян студентів знаходить належне зрозуміння серед нашого суспільства.

Цього року представника СУСТА обрано в склад політичної Ради УККА. Це змінить позицію українського студентства і в значній мірі допоможе УККА держати близкий контакт з американським академічним світом через студентство. Слід побажати, щоб низові клітини українського студентства в ЗДА включилися в суспільно-політичну працю по філіях УККА, допомагаючи у важливій інформаційній роботі про Україну на місцях. Активність українського студентства на низах по філіях УККА, допоможе й справі поставлення акції за придбання фондів ФКУ. Тому слід над тим студентству призадуматись.

За редакцією Вол. Стойка СУСТА видали чергове число свого англомовного органу „Горизонти”, присвячене 40-літтю української державності та актуальним темам, як інтерв'ю із президентом АВН — Яр. Стецьком, студентською хронікою, творчістю та рецензіями на англомовні книги, що заторкують українське питання. Чергове до видання є українська бібліографія в англійській мові — альфabetичний показ з поясненням, мого авторства, що обіймає понад 1500 гасел, на біля 150 сторінок машинопису. Річ дуже конечна, яка жде свого видавця, або якогось українського мецената, який доцінює вагу інформації про Україну в англійській мові, зібраний в словниковий спосіб.

Не можна поминути й ініціативи СУСТА в організації МІЖНАРОДНОЮ СТУДЕНТСЬКОЮ КОНФЕРЕНЦІЇ на тему: „Російський імперіалізм”, переведеної студентами Колюмбійського університету 4-го квітня 1959 р. Конференція знайшла належне визнання, завдяки, зокрема виступу голови УККА проф. Л. Добрянин-

ЗВЕРНЕННЯ ДО ПОЛІТИЧНИХ МУЖІВ ЗДА

Цього року громадяни ЗДА українського роду відзначають 300-ту річницю перемоги гетьмана Івана Виговського 7 липня 1659 року під Конотопом у війні, веденій Україною в обороні її державної суверенності. — Війна почалася за яких п'ять років після укладеного гетьманом Богданом Хмельницьким договору з московським царем Олексієм. Москва, зламавши віроломно пункти Переяславського договору про союз двох держав, „як рівного з рівним”, почала організовувати заколоти проти гетьмана, а на кордонах України скупчила великі військові з'єднання для завоювання України. ..Зразу підступної Москви, — як заявив гетьман Виговський у своєму маніфесті до держав Європи, — знати в усьому: вона готувала нам (Україні) ярмо, насамперед домашньою, війною”.

Ламання большевиками договорів і громадянські війни, що їх розпалюють вони для підбиття і загарбання народів, є традиційною стратегією московського імперіалізму, яку він стосував споконвіку.

Близькучої перемоги під Конотопом, в якій українська війська розгромили стотисячну московську армію, взяли в полон командувачів її, гетьманові Виговському не вдалося закріпити, бо московський уряд підкупами і провокаціями роздмухав — як зазначав гетьман у своєму маніфесті — на Україні громадянську війну.

ського, який розробив ту тему до подробиць. Цей крок дав почин до зайніціювання створення Міжнародальної Студентської Ради в ЗДА, для координації дій студентства назовні.

СУСТА стежила за всіма проявами студентського життя в світі, як ЦЕСУС, КОДУС, ПАКС РОМАНА, студентам Південної Америки, з якими держить контакт та в міру можливості висилає своїх представників. Під цю пору СУСТА має чергове завдання: належно зустріти Конгрес Молоді, що має відбутися літом у Відні, що є під комуністичним впливом, бо перший відбувся рік тому в Москві.

Як видно з моого скромного допису Управа СУСТА проробила чималу працю. Четвертий Конгрес допоможе знайти правильні шляхи до розв'язки тих завдань, які ставить життя перед українським студентством ЗДА.

Те саме сталося за гетьмана Івана Мазепи, під проводом якого український народ став на боротьбу за незалежність своєї держави.

Московська імперіалістична інвазія, за якою прийшло поневолення України, Білорусі, прибалтійських країн і Польщі, відкрила їй широкий шлях на Західну Європу, а через Чорне море — на південний схід. Понад два століття триває наступ Москви. Дві третини часу існування російської імперії, тобто з кожних трох років два, припадає на загарбницькі війни, в яких „народ розливався, а держава організовувалася”, як говорять російські історики.

В цьому окресленні — суть російського месіанізму, згідно з яким москалі вважають себе народом-„богоносцем”, що йому „дано ключі життя, дано сказати всьому світові нове слово”.

Нині московський большевизм під шильдом світового комунізму, використовуючи недооцінку політичними силами ЗДА змагу поневолених Росією народів за державну незалежність, поширює свої впливи на Середньому Сході. Знутра, через громадянську війну, Москва опановує Ірак і плянує створення ніби незалежного советського Курдистану, що загрожуватиме Туреччині й Іранові. А в Європі силкується вона витиснути союзників із Берліну, щоб накинути європейським країнам „нове слово” русского народу, висловлене ним у большевизмі, політичним змістом якого є всесвітня революція на чолі з Росією.

300 років бореться український народ проти московського імперіалізму. Силу тієї боротьби добре розуміють нинішні володарі Кремлю. Цього року в Советському Союзі організовується гучні маскаради, щоб анатемою над гетьманом Іваном Мазепою й Іваном Виговським, знеславленням українського минулого послабити спротив і боротьбу України проти московсько-большевицького единодержавія.

Українці в Америці, відзначаючи 300-ліття українсько-московської війни за незалежність Української Держави, вказують світові на безвиглядність намагання встановити світову рівновагу через переговори з представниками СССР. Москва, говорячи про мир, хоче тільки закріпити нинішній стан посідання, щоб далі прямувати до своєї основної цілі — опанування цілого світу комуністичною системою рабства. Миру, спокою і ладу не буде в світі доти,

БІБЛІОГРАФІЯ

Вадим Лесич

ВІРШІ ИРОНІЧНІ, САТИРИЧНІ І КОМІЧНІ*)

У нас чомусь не доцінюють творчості легкого жанру, як от легкої музики, джазу, легкого ілюстративного рисунку, чи легкої розвагової літератури. Не доцінюють у нас також легкої поезії, сатиричного вірша, ліричного жарту і веселої чи комічної пісні. Усі ці роди поезії, поза малими вийнятками, наче за бортом нашої літератури і про них ми звикли говорити легко-важко. Хворіємо м. ін. на велику, насуплену повагу. У цьому криється чимала небезпека, бо, як сказав хтось (чи не Оскар Вайлд), що коли повага доходить повноліття, стає нудьгою. Але життя є многогранне, у ньому (отже і в літературі, яка є наче другим життям) є місце на всякі роди поезії, від філософської чи глибоко інтимної лірики — до комічної пісні і до дотепного афористичного калямбуру.

Також мало у нас авторів такого легкого жанру, проте слухачів згл. читачів, напевно знайшлося б чимало, тільки б — побільше дотепних, але талановитих творів! До таких талановитих творів належить недавно видана в Аргентині збірка віршів Бабая, ілюстрована Едвардом Козаком.

Це справді небувале у нас видання. Були, що правда, у 20-их роках пародійно сатиричні „Пародези”, „Зозендропія” і „Автоекзекуція” Едварда Стріхи (ці знамениті пародії, які — до речі — були особливого характеру літерат. містифікацією, з'явилися вперше книжковим виданням у Нью-Йорку 1955 року), були у 30-их роках „Портрети без етикети” Івана Черняви. Недавно, десь перед десяти — мабуть — роками з'явились були на еміграції Теока „Карикатури з літератури”, в той же десь час — збірного авторства „Буря в МУР-і”, пародії Ждана Криці „Стигла кров”, Івана Манила „Січ і відсіч” та „Постріли з пера” і врешті знаменита збірка пародій Порфирія Горотака „Дияволічні параболи”. Але всі вони мали — по суті — інший характер, менш ліричний (за вийнятком, може, „Дияволічних парабол”), були переважно вужчі тематично, згл. більш здецидовано сатиричні, або ти-

*) **БАБАЙ:** ВІРШІ ИРОНІЧНІ, САТИРИЧНІ І КОМІЧНІ, обкладинка та ілюстрації Едварда Козака, Видавництво Юліяна Середяка, Буенос Айрес, Аргентина, 1959, сторін 112.

доки існуватиме російсько-большевицька імперія.

Ключ до миру — в підтримці змагань поневолених Росією народів, і боротьби українського народу за волю і державну незалежність.

Діловий Комітет Маніфестації на відзначення 300-ої річниці перемоги України над Москвою під Конотопом

пові пародії на твори різних авторів, і навіть із деякими пасквільними ухилами. Це були пародії, гротески, епіграми і сатири, часом злободенні, часами із „зизом” у вічність, але не мали переважно органічного підґрунтя ліризму, так глибоко заякореного у своїй меланхолійній настроєвості якогось наче б П'єрота наших днів, як оця Бабаєва збірка.

Бабаєва сатира, яка має за собою традиції деяких болючих Франкових епіграмм і сатиричних натяків, сатиричної поезії Володимира Самійленка, легкої сатири галицького „Вертепу наших днів” (ляльковий театр) — з такими авторами як Галактіон Чіпка чи Льоньо Лепкий, сатиричних авторів „Зиза” і „Комара” у Львові, — є цілком іншою, більш людською, глибшою і без порівняння поетичнішою, наприклад, аніж злободенна сатира підсоветських авторів типу Степана Олійника чи Євгена Бандуренка і ін., та не має їхньої грубоватості, яка тонке жало сатири зміняє зчаста у нагайку партії. Коли б шукати аналогії до Бабаєвих віршів, — тоді можна би їх порівняти до цього роду творів померлого перед кількома роками польського поета Константина Ідельфонса Галчинського, особливо до його, виданої 1955 р. у Варшаві, збірки п. з. „Сатира, гротеска і жарт лірични” („Сатира, гротеск і ліричний жарт”). Ця спільність є не тільки у сатирично-комічній тематиці чи у легкості вірша обох поетів, але в першу чергу — у непідробленій ліричності творів. Хоч у Галчинського є також і те, чого не достас Бабаєві: широкий розмах політичної і громадської сатири, як от м. ін. його „Христостома Бульєвіца подруж до Цемногороду”, де його „Цемногруд” („Темгород”)увійшов уже у скарбницю польських сучасних приказок.

Вірш Бабая — легкий і вправний, має досить широку скалю ритму. Бабай наче грається із зручиністю жонглера милянами баньками калямбурів і кольоровістю та кучерявістю дотепів, сповнений якогось тепла і сердечності повнокровної людини, яка з висоти свого людського (отже й людянного) масстата — посміхається з лагідною, дещо меланхолійною, а зрідка іронічною, поблажливістю. Сатиричне вістря іноді теж гостро відчути у цих майстерних віршах (напр. „Мученик”, що нагадує дещо Самійленкового патріота „на печі”, „Поет”, „Історія” чи „Хвіст”), писаних — так наче б з легкої руки і мимохіть, отже тим більш безпосередніх і широко поетичних. Проте вахляр сатиричних сюжетів Бабая не широкий і через те часом жало його сатири має деяку однomanітність (напр. вірші: „На згоду”, „Розмова з патріотом”, „Архів”, „Акуратність”, „Заява”, „Піст”). Зате є багато віршів позначеніх щирим сантиментом і свіжою настроєвістю, вони стоять наче б на межі чистої лірики і легкого сатиричного жанру („Ох весна”, „Етюд”, „Не рости так швидко”, „Коник”, „Екстаза”, „Зелене збараніння”). Деякі вірші з доброю і барвною стилізацією народної пісні, як от — „Пірячко”, „Вінок”, „Дівочка чи „Квіт”, і навіть могли б правити за шедеври свого роду, не менше, очевидно, тоді, коли їхній дотеп має завершену пущанту (напр. „Соловей”, „Дівчина з білого каменя”, частково „Моя дівчина”). Є кілька особливих поезій Бабаєвих, які нагадують китайську муд-

рість у формі коротких епіграм. Є в них багато серця, якасі майже дитяча, упрощено наївна образовість — і глибока рефлексія, щирою простотою пов'язані в кілька, часом не римованих навіть, рядків із ноткою ледве вловної автоіронії („Квіток” і „Слон”), або гіркої загальнолюдської іронічної правди („Прохожий” і „Найбільше бажання”). Немає у Бабаєвих віршах (може крім кількох менше вдалих) — ніякої робленості ані надуманості, є легкість прозорої усмішки і терпкість іронії („Перепрошення” чи „Криниця” наприклад), часто гримас трагічного арлекіна, іноді нетерпеливість автоіронії („Дальній клекіт”, „Листок” чи „Про себе”), якої поет не боїться бо знає собі справжню ціну, і ця ціна є заслужено висока.

Ілюстрації Едварда Козака знамениті, дотепні і експресивні, та вражают приємною легкістю рисунку. Обкладинка радше фельєтонна і може дещо тематично перевантажена, але виразиста. Передмова до віршів — пера також Едварда Козака, як хрестного батька Бабаєвої поезії на сторінках „Лиса Микиті”, — дуже суттєва і цікава, проте найкраще говорять за себе самі Бабаєві вірші, які не мають жанрово собі рівних, мабуть, в усій цього роду нашій сучасній поезії.

Е. М.

ЩО ІХ НАЙБІЛЬШЕ ПЕЧЕ

В ч. 1 московського місячника „Дружба народов” („литературно-художественный и общественно-политический журнал”) вміщено, що правда, петітом (стор. 256, 257 і 258) — твір під таким ото стилізованим заголовком: Под маскою об'єктивизму или истории укранинської літератури по пану Чижевскому.

Має це бути рецензія на три роки тому виданий тут УВАН-ом том Історії української літератури Д. Чижевського, бо автор (якийсь Б. Комановский, якщо не псевдонім) у примітці подає навіть такий зразок „бібліографічної” точності:

Д. Чижевский. История украинской литературы. От истоков до эпохи реализма. На украинском языке. Нью-Йорк, 1956.

Зміст цієї величенької статейки-фельєтона, розуміється, стандартний. Книга Чижевського, тим більше „на українском языке”, авторові статейки, річ природня, рішучо не подобається. Це підкреслено вже в самім зневажливо-насмішкуватім заголовку статейки ненависним словом „пан”. Але, як статейку „оформити”? Адже ж сам автор на початку рекомендує, що:

..Д. И. Чижевский — не мастер шпионажа, не диверсант... не наёмный убийца. На его руках не видно свежих (так!) пятен крови. Он и не политический деятель, размахивающий выцветшим желтоголубым знаменем. Подвизается пан (что за научный стиль! — ред.) Чижевский на ином поприще — на поприще „чистой науки”... Солидные университеты — Гарвардский, Гейдельбергский — предстаивают ему кафедры”.

От де заковика! — як „на українском языке” скав зав би „пан” Гамлет.

Пан чи товариш Б. Комановский, ставлячи собі завдання: „кратко отозваться на нью-йоркское издание одного из очередных трудов Д. И. Чижевского”, — мав завдання не легке. Мазнуть по томові одним квачем — „фашист” чи навіть „буржуазний націоналіст” — висококваліфікований совучений не рішався одразу. Отже, треба було статейку („ отзыв”) зробити науково-подібною хоч про советське око.

Та, при виконуванні такого нелегкого завдання, автор мимоволі в кількох місцях: 1) пробалакався, а остаточно 2) не втримався від досить шулерського закінчення, бо „прівичка — вторая натура”.

Найліпше було б передрукувати еляборат „Дружби народов” в цілості, але, з огляду на єщадність, приходить лише подати кілька цитат.

Как известно, литература Киевской Руси — это литература единой древнерусской народности IX-XIII веков, общее наследие трех братских народов...

Чижевский не упоминает об этом. Он или путается в терминологии, или глухо бормочет про „украинскую литературную традицию”, „старо-украинскую литературу”.*).

Это (що Україна IX-XIII ст. становила цілість з європейським культурним світом — ред.) ведь давно известная присказка всех буржуазно-националистических толкователей украинского литературного процесса.

...Украинский литературный процесс XVI-XVII веков тесно связанный с усилением крепостнического и национального гнёта на Украине и с освободительной борьбой украинского народа против польского шляхетства за возсоединение с Россією (з якою, до речі, ніхто в XVI-XVII, навіть якби й хотів, „воздінатись” не міг, бо „Россії” попросту ще не було, про що советський автор в глибині душі знає дуже добре — ред.).

Кажому кто сколько-нибудь знаком с историей украинской (автор виразно підкреслив це слово, щоб было все ясно — ред.) литературы, покажется странными (ц. т. дивовижними — ред.) название глав, составляющих книгу: „Ренессанс и реформация”, „Барокко”. Чижевский с самым серьёзным видом пытается (ц. т. намагається — ред.) уложить явления украинской литературы на ложе понятий, свойственных культуре Западной Европы.

Сплошной фальсификации подвергает Чижевский творчество великого поэта-революционера Тараса Шевченко... безстыдно извращает самую суть его поэзии... окутывает ядовитым словесным туманом совершенно ясные образы великого Кобзаря (ага! — ред.)... Образ несчастной матери — „покрытики”... считает символическим изображением Украины, обманутой „москалями”... Даже знаменитые строки „Завещания” Чижевский „объясняет”, как призыв к восстанию... (многозначные крапки автора — ред) против России. Трудно гнуснее исказить мысли народного (ага! — ред.) поэта!

*) Намисне подаємо цитати в оригіналі — тоді виразніше зраджується внутрішній сенс авторових „думок”.

Певца крепостного крестьянства ... провозглашавшего единение с русским народом...

...Впервые в истории украинского народа украинский язык получил (від Леніна-Сталіна, нарівні з якутами й чувашами — ред.) единое правописание.

Книга Чижевского вышла в Нью-Йорке при по-печительстве пресловутого Восточно-Европейского Фонда, но автор почему-то стыдливо умолчал о том, что... первое издание книги вышло в годы немецкой оккупации Чехословакии в Праге в 1942 году. Именно тогда, когда фашисты тысячами расстреливали украинских патриотов, они нашли своевременным публикацию „труда” Ч. Чижевского. Напрасно ученый автор не упомянул на титульном листе своей „Истории” о последовательности изданий. Напрасно! Тогда бы все до конца было ясно”.

Навіть найкоротші коментарі — цілком зайві. Хіба для не зовсім поінформованих можна додати, що в Празі, в приватнім видавництві Тищенка-Сірого, виходила збірка „Історія Української Літератури”, якої вийшли лише два невеличкі томи — бл. п. М. Гнатишака (стара доба) і Д. Чижевського (добра барокко), але видання було перерване саме наслідком окупації Чехії. Справді, „напрасно” автор згадує про розстрілюваних тисячами українських патріотів, чудово знаючи про „ліквідованих” сотнями тисяч — і то не протягом років, а кількох десятиліть... „Напрасно”! Е. М.

З ЛИСТИВ ДО РЕДАКЦІЇ

До Шановної Редакції „Вісник”-а!

Читаючи статтю І. Вовчука „Ще про те саме!” в травневому числі „Вісник”-а, я пригадав деякі фрагменти з того часу.

Вже будучи на еміграції я не раз думав, чому так було, що селяни з Сумської області (належить до України) в 1933 році вели „торгівлю” — обмін з селянами Курської області (належить до Росії). Перші відавали що могли з свого одягу, а другі взамін давали хліб. В таку „торговельну” подорож ходив кілька разів мій батько. Чи могла природа так виразно розділити межу врожуло і неврою? — Таке твердження я почув теж вже будучи на еміграції. Мовляв, в 1933 році був великий неврожай в Україні. Виглядає, що в Курській області був врожай.

В моєму селі (блізько 200 дворів) в 1933 році не належали до колгоспу не більше 15 родин. З цих „одноособників” померла з голоду лише одна родина. Решта біля 150 осіб — колгоспники. Активісти не раз дивувалися з чого живуть „одноособники” і я пам'ятаю, як в нашій хаті сиділи два такі звироднілі цілій день, щоб побачити, що ж ми їмо? Во всі обшуки (хто не пам'ятає двометрових залишних прутів, якими дірявили кожний квадратовий метр землі?) не виявляли чогось істівного.

Окремо треба згадати, що активісти били палицями тих колгоспників, які не йшли на працю, бо не мали сил звестись на ноги. Може це й були ті, що „не хотіли працювати”? Таке чув я ще вдома і тут на еміграції від представників „старшого брата”.

З пошаною,

І. Лозовий

20. 5. 1959.